Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-44301-p0001-8

170

XVII, 169.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-44301-p0002-4

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-44301-p0003-9

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-44301-p0004-4

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-44301-p0005-0

12

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-44301-p0006-5

CONFES-
SIO AUGU-
STANA,

exhibita

in

Comitiis Au-
guſtæ Vindelico-
rum.

Anno CIↃIↃXXX.

Pro juventute Scho-
laſtica, recuſa No-
rimbergæ,

*Typis Wolfgangi En-
deri* M. DC. XLIII.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-44301-p0007-1

Pſalmo CXVI.

v. 10.

Credidi; propter quod locutus ſum.

BIBLIOTHECA PONICKAVIANA

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-44301-p0008-6

VIRO

NOBILISSIMO, AMPLISSIMO, PRUDENTISSIMO,

DN. GEORGIO JMHOF, LIBERAE ET IMPERIALIS REIPUBL. NORIMBERGÆ

SENATORI PRIMARIO, SCHOLARCHÆ DE ECCLESIA ET SCHOLIS MERENTI OPTIME &c.

MECOENATI MEO MAGNO

S. D.

Johannes Michaël Dilherrus.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-44301-p0009-6

VT communi *Magnorum Patriæ Patrũ, ac inclyti Senatus*, nomine, *Mecœnas jugiter venerande*, non de recudenda ſolùm Cõfeſſione Auguſtana, prima illa ac genuina, qualem hîc cõſtanter profitemur; ſed addẽda inſuper brevi ejusdẽ exhibitæ hiſtoria, diligenter mecum egiſti,

giſti, ac paternam *ſancti Magiſtratus* mei voluntatem prudenter mihi expoſuiſti: ita æquum eſſe cẽſui, ut hic jam libellus, *æterna Orthodoxæ Reipublicæ Norimbergenſis teſſera,* ad Te obſequiosè rediret, ac per Te, cùm *ſplendidisſimis Dominis Collegis Tuis,* tùm innumerabilibus aliis, rectè de pura Religione ſentien-

tientibus, de novo innoteſceret. Vive, *Mecœnas perpetuò obſervande*, ac *laudatisſimorum Majorum Tuorum*, in pietatis integritate, ac Religionis ſinceritate zelum porrò proſperè ac diu imitare. Dab. Norimb. è muſeo XV Cal. Januar. añi cIↄIↄcxLIV[ti], quem Cœleſtis Miſericordia nobis omnibus jubeat esſe felicē, per Chriſtum! Amen!

Lectori benevolo ſalutem D.

VT, à primis ſtatim annis, juventuti, in Scholis noſtris, illa innoteſcat Confeſſio, quam Imperatori Auguſtiſſimo, Carolo V^{to}, Heroi glorioſiſſimo, cordati Majores noſtri, b.m. in Comitiis, Auguſtæ Vindelicorum, anno CIↃIↃXXX. celebra-

tis, die XXV Junii exhibuerunt : placuit inclyto Magiſtratui, cujus vigilantiæ curæq; paternæ DEUS inſpectionem Eccleſiæ & Scholarum demandavit, ut forma hac commodiori excuderetur.

Ut enim laudatiſſima Reſpublica Norimbergenſis, cum Sacri Romani Imperii Statibus, qui puram Evangelii doctrinam, expulſis erori-

roribus, receperunt, Confeſſionem ſuam, animoſè tunc edidit, eandemq́ ſolam, nec ullam aliam, *in Conventu Naumburgenſi (ad retundendas quorundam calumnias, quaſi interpolata aliqua Confeſſio priori eſſet ſubſtituta) anno* CIↃIↃLXI. *ſincerè repetiit: ita etiamnunc, ſanctâ veritatis ſemel agnitæ propagatione, & genuinâ*

ac SS. literis conformi Confeſſionis illius explicatione, nihil prius, nihil antiquius, neq; quicquã, cũ ulla Confeſſione variata ac depravata, commune habet.

DEUS clementiſſimus dulciſſimis Patriæ Patribus ex alto benedicat, ac eosdem benigniſſimè conſervet, & Rẽpublicã jubeat feliciter ac longũ florere.

Scrib. Norimb. Cal. Decemb. ni CIↃIↃCXLIII.

Iohannes Michaël Dilherrus.

Confeſſio Fidei, exhibita Invictiſſimo Imperatori, Carolo V. Cæſ. Aug. in Comitiis Auguſtæ, anno CIↃIↃXXX.

PRÆFATIO AD CÆSAREM CAROLUM V.

INVICTISSIME Imperator, Cæſar, Auguſte, Domine Clementiſſime: cùm V. C. M. indixerit Conventum Imperii, Auguſtæ; ut deliberetur de

auxiliis contra Turcam, atrociſſimum, hereditarium, atque veterem Chriſtiani nominis ac Religionis hoſtem: quomodo illius ſcilicet furori & conatibusq́, durabili & perpetuo belli apparatu, reſiſti poſſit. Deinde & de diſſenſionibus, in cauſa noſtræ Sanctæ Religionis, & Chriſtianæ fidei; & ut in hac cauſa Religionis, partium opinionesq́, ac ſentētiæ inter ſeſe, in charitate, lenitate, & manſuetudine mutua, audiantur coràm, intelligantur, & ponderentur: ut illis, quæ utrinque, in Scripturis ſecus tractata aut intellecta ſunt, ſepoſitis, & correctis, res illæ ad unam ſimplicem veritatem, & Chriſtianam concordiam

com-

componantur, & reducantur: ut de cætero à nobis una, ſincera, & vera Religio colatur, & ſervetur; ut, quemadmodum ſub uno Chriſto ſumus, & militamus: ita in una etiam Eccleſia Chriſtiana, in unitate & concordia vivere poſſimus. Cumque nos infra ſcripti, Elector, & Principes, cum aliis, qui nobis conjuncti ſunt, perinde ut alii Electores, & Principes, & Status, ad præfata Comitia evocati ſimus: ut Cæſareo mandato obedienter obſequeremur, maturè venimus Auguſtam. Et, quod citra jactantiam dictum volumus, inter primos affuimus.

Cùm igitur V. C. M. Electoribus, Principibus, & aliis

Statibus Imperii, etiam hîc
Auguſtæ, ſub ipſa initia ho-
rum Comitiorum, inter cæ-
tera proponi fecerit: quòd
ſinguli Status Imperii, vigore
Cæſarei Edicti, ſuam opinio-
nem & ſententiam, in Ger-
manica & Latina lingua, pro-
ponere debeant atque offer-
re. Et habita deliberatione,
proxima feria quarta, rur-
ſum reſponſum eſt V. C. M.
nos, proxima feria ſexta, Ar-
ticulos noſtræ Confeſſionis,
pro noſtra parte, oblaturos
eſſe: ideo, ut V. M. volunta-
ti obſequamur, offerimus, in
hac Religionis cauſa, noſtro-
rum Concionatorum, & no-
ſtram Confeſſionem; cujus-
modi doctrinâ ex Scripturis
Sanctis, & puro verbo Dei,
hacte-

hactenus illi, in noſtris terris, ducatibus, ditionibus, & urbibus, tradiderint, ac in Eccleſiiis tractaverint.

Quod ſi & cæteri, Electores, Principes, ac Status Imperii, ſimilibus ſcriptis, Latinis ſcilicet & Germanicis, juxta prædictam Cæſaream propoſitionẽ, ſuas opiniones, in hac cauſa Religionis, produxerint: hîc nos, coram V. C. M. tanquam Domino noſtro clementisſimo, paratos offerimus, nos cum præfatis Principibus, & amicis noſtris, de tolerabilibus modis ac viis, amicè conferre: ut quantum honeſtè fieri poteſt, conveniamus, & re, inter nos partes, citra odioſam contentionem, pacificè agitatâ, Deo

dante, diſſenſio dirimatur, & ad unam veram concordem Religionem reducatur; ſicut omnes ſub uno Chriſto ſumus, & militamus, & unum Chriſtum confiteri debemus: juxta tenorem edicti V. C. M. & omnia ad veritatem Dei perducantur: id quod ardentisſimis votis à Deo petimus.

Si autem, quod ad cæteros Electores, Principes, & Status, ut partem alteram, attinet, hæc tractatio cauſæ Religionis, eo modo, quo V. C. M. agendam & tractandam, ſapienter duxit, ſcilicet cum tali mutua præſetatione ſcriptorum, ac ſedata collatione, inter nos non processerit, nec aliquo fructu facta fuerit:

rit: nos quidem teſtatum cla rè relinquimus; hîc nihil nos, quod ad Chriſtianam concordiam (quæ cum Deo, & bona conſcientia fieri poſſit) conciliandam conducere queat, ullo modo detrectare. Quemadmodum & V. C. M. deinde & cæteri Electores, & Status Imperii, & omnes, quicunque ſincero Religionis amore ac ſtudio tenentur, quicunque hanc cauſam æquo animo audituri ſunt; ex hac noſtra, & noſtrorum Confeſſione, hoc clementer cognoſcere, & intelligere dignabuntur.

Cùm etiam V. C. M. Electoribus, Principibus & reliquis Statibus Imperii, non una vice, ſed ſæpe, clementer

ſignificaverit, & in Comitiis Spirenſibus, quæ anno Dñi &c. XXVI. habita ſunt, ex data & præſcripta forma Veſtræ Cæſareæ inſtructionis & commiſſionis recitari, & publicè prælegi fecerit: Veſtram M. in hoc negotio Religionis, ex cauſis certis, quæ V. M. nomine allegatæ ſunt, non velle quicquam determinare, nec concludere poſſe; ſed apud Pontificem Romanum, pro officio V. C. M. diligenter daturam operam, de congregando Concilio generali: quemadmodum item latiùs expoſitum eſt, ante annum, in publico proximo Cõventu, qui Spiræ congregatus fuit: ubi V. C. M. per Dominum Ferdinandum, Boëmiæ

& Vn-

& Vngariæ Regem, Amicum & Dominum clementem noſtrum; deindè per Oratorem, & Commiſſarios Cæſareos, hæc inter cætera proponi fecit: quòd V. C. M. intellexiſſet, & expendiſſet Locum tenentis V. C. M. in Jmperio, & Præſidentis, & Conſiliariorũ in Regimine, & Legatorum ab aliis Statibus, qui Ratisbonæ convenenerant, deliberationem de Concilio congregando: et quòd judicaret etiam V. C. M. utile eſſe, ut congregaretur Concilium; & quia cauſæ, quæ tùm tractabantur inter V. C. M. & Rom. Pontificem, vicinæ eſſent concordiæ, & Chriſtianæ reconciliationi: non dubitaret V. C. M. quin

Rom.

Rom. Pontifex adduci poſſet, ad habendum generale Concilum: ideo ſignificabat, ſe V. C. M. operam daturam, ut præfatus Pontif. Maximus, unà cũ V. C. M. tale generale Conciliũ, primo quoq; tempore, emiſſis literis publicandum congregare, conſentiret.

In eundem ergo talem, quòd in cauſa Religionis, diſſenſiones, inter nos & partes, amicè & in charitate non fuerint compoſitæ; tunc coram V. C. M. hîc in omni obedientia nos offerimus, ex ſuperabũdanti comparituros, & cauſam dicturos, in tali generali, libero, & Chriſtiano Concilio: de quo congregando in omnibus Comitiis

Im-

Imperialibus, quæ quidem annis Imperii V. C. M. habita ſunt, per Electores, Principes & reliquos Status Imperii, ſemper concorditer actum, & congruentibus ſuffragiis concluſum eſt. Ad cujus etiam generalis Concilii conventum, ſimul & ad V. C. M. in hac longè maxima & gravisſima cauſa, jam ante etiam debito modo, & in forma juris, provocavimus, & appellavimus. Cui appellationi ad V. C. M. ſimul & Concilium adhuc adhæremus; neque eam, per hunc, vel alium tractatum (niſi cauſa inter nos & partes, juxta tenorem Cæſareæ proximæ Citationis amicè in charitate

com-

compoſita, ſedata, & ad Chriſtianam concordiam reducta fuerit) deſerere intendimus, aut poſſumus. De quo hîc etiam ſolenniter, & publicè proteſtamur.

ARTICULI FIDEI PRÆCIPUI.

I.

De SS. Trinitate.

ECcleſiæ magno conſenſu apud nos docent, Decretum Nicenæ Synodi, de unitate eſſentiæ Divinæ, & de tribus perſonis, verum & ſine ulla dubitatione credendum eſſe. Videlicet quòd ſit una eſſentia Divina: quæ & appellatur, & eſt Deus, æternus, incorporeus, impartibilis, immenſa potentia, ſapientia, bonitate, creator, & conſervator omnium rerum, viſibilium & inviſibilium; & tamen tres ſint perſonæ, ejusdem eſſentiæ, & poten-

ten-

tentiæ, & coæternæ, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. Et nomine perſonæ utuntur ea ſignificatione, qua uſi ſunt, in hac cauſa, Scriptores Eccleſiaſtici: ut ſignificet non partē, aut qualitatem in alio, ſed quod propriè ſubſiſtit.

Damnant omnes hæreſes, contra hunc articulum exortas: ut Manicheos; qui duo principia ponebant, Bonum & Malum: item Valentinianos, Arianos, Eunomianos, Mahometiſtas, & omnes horum ſimiles. Damnant & Samoſatenos, veteres & neotericos; qui cùm tantùm unam perſonam eſſe contendant, de Verbo & Spiritu Sancto aſtutè & impiè rheto-

ricantur: quòd non ſint perſonæ diſtinctæ; ſed quòd Verbum ſignificet verbum vocale; & Spiritus motum in rebus creatum.

II.

De Peccato Originali.

Item docent, quòd, poſt lapsũ Adæ, omnes homines, ſecundùm naturam propagati, naſcantur cum peccato, hoc eſt, ſine metu Dei, ſine fiducia erga Deum, & cum concupiſcentia; quòdque hic morbus, ſeu vitium originis, verè ſit peccatum, damnans, & afferens nunc quoque æternam mortem, his, qui non renaſcũtur, per Baptiſmum, & Spiritum Sanctum.

Damnant Pelagianos, & alios, qui vitium originis negant, eſſe peccatum; &, ut extenuent gloriam meriti, & beneficiorum Chriſti, diſputant, hominem, propriis viribus rationis, coram Deo juſtificari poſſe.

III.

De Chriſto.

Item docent, quòd Verbum, hoc eſt, Filius Dei, aſſumſerit humanam naturã, in utero beatæ Mariæ Virginis: ut ſint duæ naturæ, Divina & Humana, in unitate perſonæ inſeparabiliter conjunctæ, unus Chriſtus, verè Deus, & verè homo, natus ex Virgine Maria, verè paſſus, crucifixus,

fixus, mortuus, & ſepultus: ut recõciliaret nobis Patrem, & hoſtia eſſet, non tantùm pro culpa originis; ſed etiam pro omnibus actualibus hominũ peccatis. Idem deſcendit ad inferos, & verè reſurrexit tertia die: deinde aſcendit ad cœlos; ut ſedeat ad dextram Patris, & perpetuò regnet, & dominetur omnibus creaturis: ſanctificet credentes in ipſum, miſſo in corda eorum Spiritu Sancto, qui regat, conſoletur ac vivificet, eos, ac defendat adverſus diabolum, & vim peccati. Idem Chriſtus palàm eſt rediturus: ut judicet vivos, & mortuos &c. juxta ſymbolum Apoſtolorum.

IV.

De Juſtificatione.

Item docent, quod homines non poſſint juſtificari coram Deo, propriis viribus, meritis, aut operibus: ſed gratis juſtificentur, propter Chriſtum, per fidem; cùm credunt, ſe in gratiam recipi, & peccata remitti, propter Chriſtum: qui ſua morte, pro noſtris peccatis ſatisfecit. Hanc fidem imputat Deus pro juſticia coram ipſo. Roman. 3. & 4.

V.

De Miniſterio verbi, & Sacramentorum.

Ut hanc fidem conſequamur,

mur, inſtitutum eſt miniſterium docendi Evangelii, & porrigendi Sacramenta. Nã per verbum & Sacramenta, tanquam per inſtrumenta, donatur Spiritus Sanctus; qui fidem efficit, ubi, & quando viſum eſt Deo, in iis, qui audiunt Evangelium: ſcilicet quòd Deus, non propter noſtra merita, ſed propter Chriſtum, juſtificet hos, qui credunt, ſe propter Chriſtum in gratiam recipi.

Damnant Anabaptiſtas, & alios, qui ſentiunt, Spiritum Sanctum contingere, ſine verbo externo, hominibus, per ipſorum præparationes, & opera.

VI.

De bonis operibus.

Item docent, quòd fides illa debeat bonos fructus parere, & quòd oporteat bona opera, mandata à Deo, facere, propter voluntatem Dei: non ut confidamus, per ea opera, juſtificationem coram Deo mereri. Nam remiſſio peccatorum, & juſtificatio fide apprehenditur: ſicut teſtatur & vox Chriſti: Cùm feceritis hæc omnia, dicite: ſervi inutiles ſumus. Idem docent & veteres Scriptores Eccleſiaſtici. Ambroſius enim inquit: Hoc conſtitutum eſt à Deo, ut, qui credit in Chriſtum, ſalvus ſit, ſine opere,

ſola fide, gratis accipiens remiſſionem peccatorum.

VII.
De Eccleſia.

Item docent, quòd una ſancta Eccleſia perpetuò manſura ſit. Eſt autem Eccleſia congregatio ſanctorum, in qua Evangelium rectè docetur, & rectè adminiſtrantur Sacramenta. Et ad verã unitatem Eccleſiæ, ſatis eſt conſentire de doctrina Evangelii, & adminiſtratione Sacramẽtorum. Nec neceſſe eſt, ubique eſſe ſimiles traditiones humanas, ſeu ritus, aut ceremonias, ab hominibus inſtitutas. Sicut inquit Paulus: Una fides, unum baptiſma, u-

nus Deus & Pater omnium &c.

VIII.

De efficacia Sacramentorum, à malis Miniſtris adminiſtratorũ.

Quanquã Eccleſia propriè ſit cõgregatio Sanctorũ, & verè credentiũ: tamen, cùm in hac vita multi hypocritæ & mali admixti ſint, licet uti Sacramentis, quæ per malos adminiſtrantur; juxta vocem Chriſti: Sedent Scribæ & Phariſæi in Cathedra Moſi &c. Et Sacramenta & verbum, propter ordinationem, & mandatum Chriſti, ſunt efficacia; etiamſi per malos exhibeantur.

II.

Damnant Donatiſtas, & ſimiles: qui negabant, licere uti miniſterio malorum in Eccleſia; & ſentiebant, miniſterium malorum inutile, & inefficax eſſe.

IX.

De Baptiſmo.

De Baptiſmo docent, quòd ſit neceſſarius ad ſalutem; quòdq; per Baptiſmum offeratur gratia Dei; & quòd pueri ſint baptiſandi, qui, per Baptiſmum oblati Deo, recipiantur in gratiam Dei.

Damnant Anabaptiſtas, qui improbant Baptiſmum puerorum, & affirmant, pueros ſine Baptiſmo ſalvos fieri.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-44301-p0039-2

X.

De Cœna Domini.

De Cœna Domini docent, quòd Corpus & Sanguis Chriſti verè adſint, & diſtribuantur veſcentibus in Cœna Domini; & improbant ſecus docentes.

XI.

De Confeſſione.

De Confeſſione docent, quòd abſolutio privata in Eccleſiis retinenda ſit; quanquã in Confeſſione non ſit neceſſaria omnium delictorum enumeratio. Eſt enim impoſſibilis, juxta Pſalmum: Delicta quis intelligit?

XII.

De Pœnitentia.

De Pœnitentia docent, quòd lapſis, poſt Baptiſmum, contingere poſſit remiſſio peccatorum, quocunque tempore, cùm convertuntur: et quòd Eccleſia talibus redeuntibus ad Pœnitentiam, abſolutionem impertiri debeat.

Conſtat autem pœnitentia propriè his duabus partibus: altera eſt contritio, ſeu terrores incuſſi conſcientiæ, agnito peccato: altera eſt fides, quæ concipitur ex Evangelio, ſeu abſolutione; & credit, propter Chriſtum remitti peccata; & conſolatur conſcientiam, & ex terroribus liberat. Deinde ſequi debent bona opera: quæ ſunt fructus pœnitentiæ.

Damnant Anabaptiſtas, qui negant, ſemel juſtificatos poſſe amittere Spiritum Sanctum. Item, qui contendunt, quibusdam tantã perfectionem in hac vita contingere, ut peccare non poſſint. Damnantur & Novatiani, qui nolebant abſolvere lapſos, poſt Baptismum redeuntes ad pœnitentiam. Rejiciuntur & iſti, qui non docent, remiſſionem peccatorum per fidem contingere; ſed jubent nos mereri gratiam per ſatisfactiones noſtras.

XIII.

De uſu Sacramentorum.

De uſu Sacramentorum do-

docent, quòd Sacramenta inſtituta ſint, non modò, ut ſint notæ profesſionis inter homines; ſed magis, ut ſint ſigna & teſtimonia voluntatis Dei erga nos, ad excitandam, & confirmandam fidẽ, in his, qui utuntur, propoſita. Itaque utendum eſt Sacramentis ita, ut fides accedat; quæ credat promisſionibus, quæ per Sacramenta exhibentur, & oſtenduntur.

Damnant igitur illos, qui docent, quòd Sacramenta ex opere operato juſtificent; nec docent, fidem requiri in uſu ſacramentorum, quæ credat remitti peccata.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-44301-p0043-0

XIV.

De Miniſterio, ſeu ordine Eccleſiaſtico.

De ordine Eccleſiaſtico docent, quòd nemo debeat in Eccleſia publicè docere, aut Sacramenta adminiſtrare, niſi ritè vocatus.

XV.

De ritibus Eccleſiaſticis.

De ritibus Eccleſiaſticis docent, quòd ritus illi ſervandi ſint, qui ſine peccato ſervari poſſunt, & proſunt ad tranquillitatem, & bonum ordinem in Eccleſia: ſicut certæ feriæ, feſta, & ſimilia.

De talibus rebus tamen admonentur homines; ne con-

conſcientiæ onerentur, tanquam talis cultus ad ſalutem necesſarius ſit.

Admonentur etiam, quòd traditiones humanæ, inſtitutæ ad placandum Deum, ad promerendam gratiam, & ſatisfaciendum pro peccatis, adverſentur Evangelio, & doctrinæ fidei. Quare vota & traditiones de cibis, & diebus, &c. inſtitutæ ad promerendam gratiam, & ſatisfaciendum pro peccatis, inutiles ſint, & contra Evangelium.

XVI.
De rebus civilibus.

De rebus civilibus docent, quòd legitimæ ordina-

tiones civiles ſint bona opera Dei; quòd Chriſtianis liceat gerere Magiſtratus; exercere judicia; judicare res, ex Imperatoriis, & aliis præſentibus legibus; ſupplicia jure conſtituere; jure bellare; militare; lege contrahere; tenere proprium; jusjurandum poſtulantibus Magiſtratibus dare; ducere uxorem; nubere.

Damnant Anabaptiſtas, qui interdicunt hæc civilia officia Chriſtianis. Damnant & illos, qui Evangelicam perfectionem non collocant in timore Dei & fide; ſed in deſerendis civilibus officiis: quia Evangelium tradit juſtitiam æternam cordis. Interim

rim non diſſipat Politiam, aut Oeconomiam; ſed maximè poſtulat conſervare, tanquã ordinationes Dei; & in talibus ordinationibus exercere charitatem. Itaq; neceſſariò debent Chriſtiani obedire Magiſtratibus ſuis, & legibus: niſi cùm jubent peccare: tunc enim magis debent obedire Deo, quàm hominibus, Act. V.

XVII.

De extremo Judicio.

Item docent, quòd Chriſtus apparebit in conſummatione mundi, ad judicandũ; & mortuos omnes reſuſcitabit: piis & electis dabit vitam æternam, & perpetua gau-

dia; impios autem homines, ac diabolos condemnabit; ut ſine fine crucientur.

Damnant Anabaptiſtas, qui ſentiunt, hominibus damnatis, ac diabolis finem pœnarum futurum eſſe. Damnant & alios, qui nunc ſpargunt Judaicas opiniones; quòd, ante reſurrectionem mortuorum, pii regnũ mundi occupaturi ſint, ubiq; oppreſſis impiis.

XVIII.

De libero arbitrio.

De libero arbitrio docent, quòd humana voluntas habeat aliquam libertatem, ad efficiendam civilem juſtitiam, & deligendas res rationi

ſubjectas. Sed nõ habet vim, ſine Spiritu Sancto, efficiendæ juſtitiæ Dei, ſeu juſtitiæ ſpiritualis: quia animalis homo non percipit ea, quę ſunt Spiritus Dei: ſed hæc fit in cordibus, cùm per verbum Spiritus Sanctus concipitur. Hæc totidem verbis dicit Auguſtinus lib. III. Hypognoſticon. Eſſe, fatemur, liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem judicium rationis; non, per quod ſit idoneum, in iis, quæ ad Deum pertinent, ſine Deo aut inchoare, aut certè peragere: ſed tantùm in operibus vitæ præſentis, tam bonis, quàm etiam malis. Bonis dico, quæ de bono naturæ ori-

un-

untur: id eſt, velle laborare in agro, velle manducare, & bibere, velle habere amicum, velle habere indumenta, velle fabricare domum, uxorem velle ducere, pecora nutrire, artem diſcere diverſarum rerum bonarum; velle, quicquid bonum ad præſentem pertinet vitam. Quæ omnia, non ſine Divino gubernaculo, ſubſiſtunt: imò ex ipſo, & per ipſum ſunt, & eſſe cœperunt. Malis verò dico, ut eſt, velle Idolum colere, velle homicidium, &c.

Damnant Pelagianos, & alios, qui docent, quòd ſine Spiritu Sancto, ſolis naturæ viribus, poſſimus Deum ſuper omnia diligere: item præcepta

ſceptaDei facere: quoad ſubſtantiam actuum. Quanquã enim externa opera aliquo modo efficere natura poſſit; poteſt enim continere manus à furto, à cæde: tamen interiores motus non poteſt efficere: ut timorem Dei, fiduciam erga Deum, caſtitatem, patientiam &c.

XIX.

De cauſa peccati.

De cauſa peccati docent, quòd, tametſi Deus creat & conſervat naturam, tamen cauſa peccati eſt voluntas malorum, videlicet diaboli & impiorum: quæ, non adjuvante Deo, avertit ſe à Deo: ſicut Chriſtus ait Ioã. VIII. Cũ lo-

loquitur mendacium, ex ſeipſo loquitur.

XX.

De fide & bonis operibus.

Falſò accuſantur noſtri, quòd bona opera prohibeant. Nam ſcripta eorum, quæ extant de decem præceptis, & alia ſimili argumento, teſtantur; quòd utiliter docuerint, de omnibus vitæ generibus, & officiis: quæ genera vitæ, quæ opera, in qualibet vocatione, Deo placeant. De quibus rebus olim parum docebant Concionatores: tantùm puerilia, & non neceſſaria opera urgebant; ut certas ferias, certa jejunia, fra-

ter-

ternitates, peregrinationes, cultus Sanctorum, roſaria, monachatum, & ſimilia. Hęc adverſarii noſtri admoniti nunc dediſcunt; nec perinde prædicant hæc inutilia opera, ut olim. Præterea incipiunt fidei mentionem facere: de qua olim mirum erat ſilentium. Docent, nos non tantùm operibus juſtificari; ſed conjungunt fidem & opera: & dicunt, nos fide & operibus juſtificari. Quæ doctrina tolerabilior eſt priore, & plus afferre poteſt conſolationis, quàm vetus ipſorum doctrina.

Cùm igitur doctrina de fide, quam oportet in Eccleſia præcipuam eſſe, tàm diu

jacue-

jacuerit ignota: quemadmodum, fateri omnes necesse eſt, de fidei juſtitia altiſsimũ ſilentium fuiſſe in concionibus; tantùm doctrinam operum verſatam eſſe in Eccleſiis: noſtri de fide ſic admonuerunt Eccleſias.

Principiò, quòd opera noſtra non poſſint reconciliare Deum, aut mereri remiſſionem peccatorum, & gratiam, & juſtificationem; ſed hanc tantùm fide conſequimur, credentes, quòd, propter Chriſtum, recipiamur in gratiam; qui ſolus poſitus eſt mediator, & propiciatorium; per quem reconcilietur Pater. Itaque qui confidit, operibus ſe mereri gratiam;

tiam; is aſpernatur. Chriſti meritum, & gratiam; & quærit, ſine Chriſto, humanis viribus, viam ad Deum: cùm Chriſtus de ſe dixerit: Ego ſum via, veritas, & vita.

Hæc doctrina de fide, ubique in Paulo tractatur. Epheſ. II. Gratia ſalvi facti eſtis, per fidem: & hoc non ex vobis: Dei donum eſt; non ex operibus, &c.

Et ne quis cavilletur, à nobis novam Pauli interpretationem excogitari; tota hæc cauſa habet teſtimonia Patrũ. Nam Auguſtinus multis voluminibus defendit gratiam, & juſtitiam fidei, contra merita operum. Et ſimilia docet Ambroſius, de vocatione

Gen-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-44301-p0055-7

Gentium, & alibi. Sic enim inquit, de vocatione Gentium: Vileſceret redemtio ſanguinis Chriſti, nec miſericordiæ Dei humanorum operũ prærogativa ſuccumberet; ſi juſtificatio, quæ fit per gratiam, meritis præcedentibus deberetur: ut non munus largientis, ſed merces eſſet operantis.

Quanquam autem hæc doctrina contemnitur ab imperitis: tamen experiuntur piæ ac pavidæ conſcientiæ, plurimum eam conſolationis afferre: quia conſcientiæ non poſſunt reddi tranquillæ, per ulla opera; ſed tantùm fide: cùm certò ſtatuunt, quòd propter Chriſtũ

ha-

habeant placatum Deum. Quemadmodum Paulus docet, Rom. V. Juſtificati per fidem, pacem habemus apud Deum. Tota hæc doctrina, ad illud certamen perterrefactæ conſcientiæ, referenda eſt; nec ſine illo certamine intelligi poteſt. Quare malè judicant de ea re homines imperiti, & prophani; qui Chriſtianam juſtitiam nihil eſſe ſomniant, niſi civilem & Philoſophicam juſtitiam.

Olim vexabantur conſcientiæ, doctrinâ operum: non audiebant ex Evangelio conſolationem. Quosdam conſcientia expulit in deſertum, in Monaſteria, ſperantes, ibi ſe gratiam merituros

eſſe,

eſſe, per vitam monaſticam. Alii alia excogitaverunt opera, ad promerendam gratiã, & ſatisfaciendum pro peccatis. Ideo magnoperè fuit opus, hanc doctrinam de fide in Chriſtum tradere, & renovare: ne deeſſet conſolatio pavidis conſcientiis; ſed ſcirent, fide in Chriſtum apprehendi gratiam, & remiſſionem peccatorum, & juſtificationem.

Admonentur etiam homines, quòd hîc nomen fidei non ſignificet tantùm hiſtoriæ notitiam, qualis eſt in impiis, & diabolo; ſed ſignificet fidem, quæ credit, non tantùm hiſtoriam, ſed etiam effectũ hiſtoriæ, videlicet hunc arti-

articulum, Remiſſionem peccatorum: quòd videlicet, per Chriſtum, habeamus gratiam, juſtitiam, & remiſſionem peccatorum.
Jam qui ſcit, ſe per Chriſtum habere propitium Patrem; is verè novit Deum, ſcit, ſe ei curæ eſſe, invocat eum. Denique, non eſt ſine Deo, ſicut Gentes. Nam diaboli, & impii, non poſſunt hunc articulum credere, Remiſſionem peccatorum. Ideo Deum, tanquam hoſtem, oderunt: non invocant eum, nihil boni ab eo exſpectant. Auguſtinus etiam de fidei nomine hoc modo admonet lectorem: & docet, in Scripturis nomen fidei accipi, non pro

notitia, qualis eſt in impiis; ſed pro fiducia, quæ conſolatur, & erigit perterrefactas mentes.

Præterea docent noſtri, quòd neceſſe ſit, bona opera facere: non ut confidamus, per ea gratiam mereri; ſed propter voluntatem Dei. Tantùm fide apprehenditur Remiſſio peccatorũ ac gratia. Et quia per fidem accipitur Spiritus Sanctus; jam corda renovãtur, & induunt novos affectus, ut parere bona opera poſſint. Sic enim ait Ambroſius: Fides, bonæ voluntatis & juſtæ actionis, genitrix eſt. Nam humanæ vires, ſine Spiritu Sancto, plenæ ſunt impiis affectibus; & ſunt

ſunt imbecilliores, quàm ut bona opera poſſint efficere coram Deo. Ad hæc, ſunt in poteſtate diaboli, qui impellit homines ad varia peccata, ad impias opiniones, ad manifeſta ſcelera. Quemadmodum eſt videre in philoſophis; qui & ipſi conati, honeſtè vivere; tamen id non potuerunt efficere: ſed contaminati ſunt, multis manifeſtis ſceleribus. Talis eſt imbecillitas hominis, cùm eſt ſine fide, & ſine Spiritu Sancto, & tantùm humanis viribus ſe gubernat.

Hinc facilè apparet, hanc doctrinam non eſſe accuſandam, quòd bona opera prohibeat; ſed multò magis lau-

dandam: quòd oſtendit, quomodo bona opera facere poſſimus. Nam ſine fide, nullo modo poteſt humana natura primi aut ſecundi præcepti opera facere. Sine fide non invocat Deum, à Deo nihil exſpectat; non tolerat crucem: ſed quærit humana præſidia, confidit humanis præſidiis. Ita regnant in corde omnes cupiditates, & humana conſilia; cùm abeſt fides, & fiducia erga Deum. Quare & Chriſtus dixit: Sine me, nihil poteſtis facere, Ioã. XV. Et Eccleſia canit: Sine tuo numine, nihil eſt in homine, nihil eſt innoxium.

XXI.

De cultu Sanctorum.

De cultu Sanctorum docent, quòd memoria Sanctorum proponi poteſt: ut imitemur fidem eorum, & bona opera, juxta vocationem. Ut Cæſar imitari poteſt exemplum Davidis, in bello gerendo; ad depellendos Turcas à patria. Nam uterque Rex eſt. Sed Scriptura non docet invocare Sanctos, ſeu petere auxilium à Sanctis: quia unũ Chriſtum nobis proponit mediatorem, propitiatoriũ, Pontificem, & intercesſorẽ. Hic invocandus eſt, & promiſit, ſe exauditurum esſe preces noſtras; & hunc cultum

maximè probat, videlicet, ut invocetur in omnibus afflictionibus I. Joan. II. Si quis peccat, habemus advocatum apud Deum, &c.

Hæc ferè ſumma eſt doctrinæ, apud nos: in qua cerni poteſt, nihil ineſſe, quod diſcrepet à Scripturis, vel ab Eccleſia Catholica, vel ab Eccleſia Romana; quatenus ex Scriptoribus nota eſt. Quod cùm ita ſit: inclementer judicant iſti, qui noſtros pro hæreticis haberi poſtulant. Sed diſſenſio eſt, de quibusdam abuſibus; qui ſine certa autoritate in Eccleſias irrepſerunt: in quibus etiam, ſi qua eſſet diſſimilitudo, tamen decebat hæc lenitas Epiſcopos, ut pro-

propter Confeſſionem, quã modò recenſuimus, tolerarent noſtros: quia ne Canones quidem tam duri ſunt, ut eosdem ritus ubique eſſe poſtulent: neq; ſimiles unquam omnium Eccleſiarum ritus fuerunt. Quanquam apud nos, magna ex parte, veteres ritus diligenter ſervantur. Falſa enim calumnia eſt, quòd omnes ceremoniæ, omnia vetera inſtituta, in Eccleſiis noſtris aboleantur. Verùm publica querela fuit, abuſus quosdam in vulgaribus ritibus hærere. Hi, quia non poterant bona conſcientia probari, aliqua ex parte correcti ſunt.

Articuli, in quibus recenſentur abuſus mutati.

Cùm Eccleſiæ apud nos de nullo Articulo fidei diſſitiant ab Eccleſia Catholica, tantùm paucos quosdam abuſus omittant, qui novi ſunt, & contra voluntatem Canonum, vitio temporum, recepti: rogamus, ut Cæſarea Majeſtas clementer audiat, & quid ſit mutatum, & quæ fuerint cauſæ, quo minùs coactus ſit populus, illos abuſus contra conſcientiam obſervare. Nec habeat fidem Cæſarea Majeſtas iſtis, qui, ut inflamment odia hominum ad-

adverſus noſtros, miras calumnias ſpargunt in populum. Hoc modo irritatis animis bonorum virorum, initio præbuerunt occaſionem huic diſſidio: & eadem arte conantur, nunc augere diſcordias. Nam Cæſarea Majeſtas haud dubiè comperiet, tolerabiliorem eſſe formam, & doctrinæ, & ceremoniarum, apud nos; quàm qualem homines iniqui, & malevoli, deſcribunt. Porrò veritas ex vulgi rumoribus, aut maledictis inimicorum, colligi non poteſt. Facilè autem hoc judicari poteſt: nihil magis prodeſſe, ad dignitatem ceremoniarum conſervandam, & alendam reverentiam, ac

pietatem in populo; quàm ſi ceremoniæ ritè fiant in Eccleſiis.

I.
De utraq; ſpecie.

Laicis datur utraque ſpecies Sacramenti in Cœna Domini: quia hic mos habet mandatum Domini, Matth. XXVI. Bibite ex hoc omnes. Ubi manifeſtè præcepit Chriſtus, de poculo ut omnes bibant: &, ne quis poſſit cavillari, quòd hoc ad Sacerdotes tantùm pertineat; Paulus ad Corinth. exemplum recitat; in quo apparet, totam Eccleſiam utraque ſpecie uſam eſſe. Et diu manſit hic mos in Eccleſia: nec conſtat, quando,

do, aut quo autore, mutatus ſit: tametſi Cardinalis Cuſanus recitet, quando ſit approbatus. Cyprianus aliquot locis teſtatur, populo ſanguinẽ datum eſſe. Idem teſtatur Hieronymus, qui ait: Sacerdotes Euchariſtiæ miniſtrãt, & ſanguinem Chriſti populis dividunt. Immo Gelaſius Papa mandat; ne dividatur Sacramentum: Diſt. II. de Conſecratione, Cap. Comperimus. Tantùm conſuetudo non ita vetus aliud habet. Conſtat autem, quòd conſuetudo, contra mandata Dei introducta, non ſit probanda: ut teſtantur Canones, Diſt. VIII. Cap. Veritate, cum ſequẽntibus. Hæc verò con-

ſuetudo non ſolùm contra Scripturam; ſed etiam contra veteres Canones, & exemplum Eccleſiæ, recepta eſt. Quare ſi qui maluerunt utraque ſpecie Sacramenti uti; non fuerunt cogendi, ut aliter facerent, cum offenſione conſcientiæ.

Et quia diviſio Sacramenti non convenit cum inſtitutione Chriſti; ſolet apud nos omitti proceſſio: quæ hactenus fieri ſolita eſt.

II.

De Conjugio Sacerdotum.

Publica querela fuit, de exemplis Sacerdotum, qui non continebant. Quam ob

cauſam & Pius Papa dixiſſe fertur, fuiſſe aliquas cauſas, cur ademptum ſit Sacerdotibus conjugium: ſed multò majores eſſe cauſas, cur reddi debeat. Sic enim ſcribit Platina: Cùm igitur Sacerdotes apud nos publica illa ſcandala vitare vellent; duxerunt uxores, ac docuerunt: quòd liceat ipſis contrahere matrimonium. Primùm, quia Paulus dicit: Unusquisque habeat uxorem ſuam, propter fornicationem. Item: Meliùs eſt, nubere, quàm uri. Secundò, Chriſtus inquit: Non omnes capiunt verbum hoc. Ubi docet, non omnes homines ad cœlibatum idoneos eſſe: quia Deus creavit hominem

ad procreationem, Gen. I. Nec eſt humanæ poteſtatis, ſine ſingulari dono, & opere Dei, creationem mutare. Igitur qui non ſunt idonei ad cœlibatum, debent contrahere matrimonium. Nam mandatum Dei, & ordinationem Dei, nulla lex humana, nullum votũ tollere poteſt. Ex his cauſis docent Sacerdotes, ſibi licere uxores ducere. Conſtat etiam in Eccleſia veteri, Sacerdotes fuiſſe maritos. Nam & Paulus ait: Epiſcopum eligendum eſſe, qui ſit maritus. Et in Germania, primùm ante annos quadringentos, Sacerdotes vi coacti ſunt ad cœlibatum: qui quidem adeò adverſati ſunt, ut

Archiepiſcopus Moguntin9,
publicaturus edictum Rom.
Pontificis de ea re, pene ab
iratis Sacerdotibus per tumultum
oppresſus ſit. Et res
geſta eſt tam inciviliter, ut
non ſolùm in poſterum conjugia
prohiberentur; ſed etiam
præſentia, contra omnia
jura Divina & humana, contra
ipſos etiam Canones factos,
non ſolùm à Pontificibus,
ſed à laudatisſimis Synodis,
diſtraherentur.

Et cùm, ſeneſcente mundo,
paulatim natura humana
fiat imbecillior: convenit
proſpicere, ne plura vitia ſerpant
in Germaniam. Porrò
Deus inſtituit conjugium, ut
eſset remedium humanæ infir-

firmitatis. Ipſi Canones veterem rigorem interdum, poſterioribus temporibus, propter imbecillitatem hominum, laxandum eſſe dicunt: quod optandum eſt, ut fiat & in hoc negotio. Ac videntur Eccleſiis aliquando defuturi paſtores, ſi diutiùs prohibeatur conjugium.

Cùm autem extet mandatum Dei; cùm mos Eccleſię notus ſit; cùm impurus cœlibatus plurima pariat ſcandala, adulteria, & alia ſcelera digna animadverſione boni magiſtratus: tamen mirum eſt, nulla in re majorem exerceri ſævitiam, quàm adverſus conjugium Sacerdotum. Deus præcepit, honore afficere

con-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-44301-p0074-2

conjugium: Leges, in omnibus rebus publicis benè conſtitutis, etiam apud Ethnicos, maximis honoribus ornaverunt. At nunc capitalibus pœnis excruciantur, & quidem Sacerdotes, contra Canonũ voluntatem: nullam aliam ob cauſam, niſi propter conjugium. Paulus vocat doctrinam dæmoniorum, quæ prohibet conjugium. I. Timoth. IV. Id facilè nunc intelligi poteſt; cùm talibus ſuppliciis prohibitio conjugii defenditur.

Sicut autem nulla lex humana poteſt mandatum Dei tollere: ita nec votum poteſt tollere mandatum Dei. Proinde etiam Cyprianus ſuadet,

det, ut mulieres nubant, quæ non ſervant promiſſam caſtitatem. Verba ejus ſunt hæc, lib. I. Epiſtola XI: Si autem perſeverare nolunt, aut non poſſunt; meliùs eſt, ut nubant, quàm ut in ignem deliciis ſuis cadant: certè nullum fratribus aut ſororibus ſcandalum faciant. Et æquitate quadam utuntur ipſi Canones erga hos, qui ante juſtam ætatem voverunt; quomodo ferè hactenus fieri conſuevit.

III.

De Miſſa.

Falsò accuſantur Eccleſiæ noſtræ, quòd Miſſam aboleant: retinetur enim Miſ-

ſa apud nos, & ſumma reverentia celebratur. Servantur & uſitatæ ceremoniæ ferè omnes: præterquam, quòd Latinis cantionibus admiſcētur alicubi Germanicæ: quæ additæ ſunt ad docendum populum. Nam ad hoc unum opus eſt ceremoniis, ut doceant imperitos. Et non modò Paulus præcipit, uti lingua intellecta populo in Eccleſia: ſed etiam ita conſtitutum eſt humano jure.

Aſſuevit populus, ut unà utantur Sacramento, ſi qui ſunt idonei: id quoque auget reverentiam ac Religionem publicarum ceremoniarum. Nulli enim admittuntur, niſi antea explorati. Admonentur

tur etiam homines de dignitate & uſu Sacramenti, quantam conſolationem afferat pavidis cõſcientiis: ut diſcant Deo credere, & omnia bona à Deo expectare, & petere. Hic cultus delectat Deum: talis uſus Sacramenti alit pietatem erga Deum. Itaque non videntur apud Adverſarios Miſſæ majore religione fieri, quàm apud nos.

Conſtat autem, hanc quoque publicam, & longè maximam querelam omnium bonorum virorum diu fuiſſe; quòd Miſſæ turpiter prophanarentur, collatæ ad quæſtum. Neque enim obſcurum eſt, quàm latè pateat hic abuſus in omnibus templis: à

qua-

qualibus celebrentur Miſſæ, tantùm propter mercedem aut ſtipendium; quàm multi contra interdictum Canonũ celebrent. Paulus autem graviter minatur iis, qui indignè tractant Euchariſtiam, cùm ait: Qui ederit panem hunc, aut biberit calicem Domini indignè; reus erit corporis & ſanguinis Domini. Itaq; cùm apud nos admonerentúr Sacerdotes de hoc peccato: deſierunt apud nos privatæ Miſſæ; cùm ferè nullæ privatæ Miſſæ, niſi quæſtus cauſa, fierent.

Neque ignoraverunt hos abuſus Epiſcopi: qui ſi correxiſſent eos in tempore, minùs nunc eſſet diſſenſionum.

Antea, ſua diſſimulatione, multa vitia paſſi ſunt, in Eccleſiam ſerpere. Nunc ſerò incipiunt queri de calamitatibus Eccleſiæ: cùm hic tumultus non aliunde ſumpſerit occaſionem, quàm ex illis abuſibus, qui tam manifeſti erant, ut tolerari amplius nõ poſſent. Magnæ disſenſiones de Misſa, de Sacramento exſtiterunt. Fortasſe dat pœnas orbis, tam diuturnæ prophanationis Misſarum: quàm in Eccleſiis tot ſeculis toleraverunt iſti, qui emẽdare & poterant, & debebant. Nam in Decalogo ſcriptum eſt: Qui Dei nomine abutitur, non erit impunitus. At ab initio mundi nulla res Divina ita vi-

videtur unquam ad quęſtum collata fuiſſe, ut Miſſa.

Acceſſit opinio, quæ auxit privatas Miſſas in infinitũ: videlicet, quòd Chriſtus ſua paſſione ſatisfecerit pro peccato originis; & inſtituerit Miſſam: in qua fieret oblatio pro quotidianis delictis, mortalibus, & venialibus. Hinc manavit publica opinio, quòd Miſſa ſit opus, delens peccata vivorum & mortuorum, ex opere operato. Hic cœptum eſt diſputari: utrum una Miſſa dicta pro pluribus, tantundem valeat, quantum ſingulæ pro ſingulis. Hæc diſputatio peperit iſtam infinitam multitudinem Miſſarum.

De his opinionibus noſtri admonuerunt; quòd diſſentiant à Scripturis Sanctis, & lædant gloriam paſſionis Chriſti. Nam paſſio Chriſti fuit oblatio & ſatisfactio, non ſolùm pro culpa originis; ſed etiam pro omnibus reliquis peccatis, ut ad Hebræos ſcriptum eſt: Sanctificati ſumus per oblationem Ieſu Chriſti ſemel. Item: una oblatione conſummavit in perpetuum ſanctificatos.

Item, Scriptura docet: Nos coram Deo juſtificari, per fidem in Chriſtum; cùm credimus, nobis remitti peccata propter Chriſtum. Jam ſi Miſſa delet peccata vivorũ & mortuorum ex opere operato:

rato: contingit juſtificatio ex opere Miſſarum, non ex fide; quod Scriptura non patitur.

Sed Chriſtus jubet facere in ſui memoriam: quare Miſſa inſtituta eſt, ut fides in iis, qui utuntur Sacramento, recordetur, quæ beneficia accipiat per Chriſtum; & erigat, & conſoletur pavidam conſcientiam. Nam id eſt, meminiſſe Chriſti, beneficia meminiſſe; ac ſentire, quòd verè exhibeantur nobis. Nec ſatis eſt, hiſtoriam recordari: quia hanc etiam Judæi & impii recordari poſſunt. Eſt igitur ad hoc facienda Miſſa: ut ibi porrigatur Sacramentum his, quibus opus eſt conſolatione: ſicut Ambroſius ait:

Quia ſemper pecco; ſemper debeo accipere medicinam.

Cùm autem Miſſa ſit talis communicatio Sacramenti; ſervatur apud nos una communis Miſſa, ſingulis feriis, atque aliis etiam diebus; ſi qui Sacramento velint uti: ubi porrigitur Sacramentum his, qui petunt. Neque hic mos in Eccleſia novus eſt. Nam veteres, ante Gregorium, non faciunt mentionem privatæ Miſſæ. De communi Miſſa plurimum loquuntur. Chryſoſtomus ait: Sacerdotem quotidie ſtare ad altare, & alios ad communionem accerſere; alios arcere. Et ex Canonibus veteribus apparet, unum aliquem celebraſſe

Miſ-

Miſſam: à quo reliqui presbyteri & Diaconi ſumpſerunt corpus Domini. Sic enim ſonant verba Canonis Nicæni: accipiant Diaconi, ſecundùm ordinem, poſt presbyteros, ab Epiſcopo, vel à presbytero, ſacram Communionem. Et Paulus de communione jubet: ut alii alios expectent: ut fiat communis participatio.

Poſtquam igitur Miſſa apud nos habet exemplum Eccleſiæ, ex Scriptura, & Patribus: confidimusq́; improbari eam non poſſe; maximè, cùm publicæ ceremoniæ, magna ex parte ſimiles uſitatis, ſerventur: tantùm numerusq́; Miſſarũ eſt diſſimilis; quem,

propter maximos & manifeſtos abuſus, certè moderari prodeſſet. Nam olim, etiam in Eccleſiis frequentisſimis, non fiebat quotidie Miſſa: ut teſtatur hiſtoria Tripartita lib. IX. Cap. XXVIII. Rurſus autem in Alexandria, quarta & ſexta feria: Scripturæ leguntur, easque Doctores interpretantur, & omnia fiunt, præter ſolennem oblationis morem.

IV.

De Confeſſione.

Confeſſio in Eccleſiis apud nos non eſt abolita. Non enim ſolet porrigi corpus Domini; niſi antea exploratis & abſolutis. Et doce-

tur populus diligentisſimè, de fide abſolutionis: de qua, ante hæc tempora, magnum erat ſilentium. Docentur homines, ut abſolutionem plurimi faciant: quia ſit vox Dei, & mandato Dei pronuncietur. Ornatur poteſtas clavium; & commemoratur, quantam conſolationem afferat perterrefactis conſcientiis; & quòd requirat Deus fidem: ut illi abſolutioni, tanquam voci de cœlo ſonanti, credamus: & quòd illa fides verè conſequatur, & accipiat remisſionem peccatorum. Antea immodicè extollebantur ſatisfactiones: fidei & meriti Chriſti, ac juſtitiæ fidei nulla fiebat mentio: quare

in hac parte minimè ſunt culpandæ Eccleſiæ noſtræ. Nam hoc etiam Adverſarii tribuere nobis coguntur; quòd doctrina de pœnitentia diligentisſimè à noſtris tractata ac patefacta ſit.

Sed de Confesſione docent, quòd enumeratio delictorum non ſit necesſaria, nec ſint onerandæ conſcientiæ, curâ enumerandi omnia delicta: quia imposſibile eſt, omnia delicta recitare; ut teſtatur Pſalmus: Delicta quis intelligit? Item Jeremias: Pravum eſt cor hominis, & inſcrutabile. Quòd ſi nulla peccata, niſi recitata, remitterentur: nunquam adquieſcere conſcientiæ posſent: quia

plurima peccata, neque vident, neque meminiſſe poſſunt. Teſtantur & veteres Scriptores, enumerationem non eſſe neceſſariam. Nam in Decretis citatur Chryſoſtomus, qui ſic ait: Non tibi dico, ut te prodas in publicum, neque apud alios te accuſes; ſed obedire te volo Prophetæ dicenti: Revela ante Deum viam tuã. Ergo tua confitere peccata apud Deum, verum judicem, cùm oratione. Delicta tua pronuncia: non lingua, ſed conſcientiæ tuæ memoria &c. Et gloſſa de pœnitentia, Diſt. V. Cap. Conſideret, fatetur, humani juris eſſe Confeſſionem. Verùm Confeſſio, cùm propter

maximum abſolutionis beneficium, tùm propter alias conſcientiarum utilitates, apud nos retinetur.

V.

De diſcrimine ciborum.

Publica perſuaſio fuit, non tantùm vulgi, ſed etiam docentium in Eccleſiis, quòd diſcrimina ciborum, & ſimiles traditiones humanæ, ſint opera utilia ad promerendã gratiam, & ſatisfactoria pro peccatis. Et quòd ſic ſenſerit mundus, apparet ex eo: quia quotidiè inſtituebantur novæ ceremoniæ, novi ordines, novæ feriæ, nova jejunia: & Doctores in templis exigebant

bant hæc opera, tanquam neceſſarium cultum ad promerendam gratiam; & vehementer terrebant conſcientias, ſi quid omitterent. Ex hac perſuaſione de traditionibus, multa incommoda in Eccleſia ſecuta ſunt.

Primò, obſcurata eſt doctrina de gratia & juſtitia fidei: quæ eſt præcipua pars Evangelii, & quàm maximè oportet extare, & eminere in Eccleſia; ut meritum Chriſti benè cognoſcatur, & fides, quæ credit, remitti peccata propter Chriſtum, longè ſupra opera collocetur. Quare & Paulus in hunc locum maximè incumbit; Legem & traditiones humanas removet:

ut oſtendat, juſtitiam Chriſtianam aliud quiddam eſſe, quàm hujusmodi opera; videlicet fidem, quæ credit, peccata gratis remitti, propter Chriſtum. At hæc doctrina Pauli, penè tota oppreſſa eſt per traditiones: quæ pepererunt opinionem, quòd per diſcrimina ciborum, & ſimiles cultus, oporteat mereri gratiam & juſtitiam. In pœnitentia nulla mentio fiebat de fide; tantùm hæc opera ſatisfactoria proponebantur. In his videbatur pœnitentia tota conſiſtere.

Secundò, hæ traditiones obſcuraverunt præcepta Dei: quia traditiones longè præferebantur præceptis Dei;

Dei; Chriſtianismus totus putabatur esſe obſervatio certarum feriarum, rituum, jejuniorum, veſtitus. Hæ obſervationes erant in poſſesſione honeſtisſimi tituli; quòd esſent vita ſpiritualis, & vita perfecta. Interim mandata Dei, juxta vocationem, nullam laudem habebant; quòd paterfamilias educabat ſobolem; quòd mater pariebat; quòd Princeps regebat Rempublicam: hæc putabātur esſe opera mundana & imperfecta, & longè deteriora illis ſplendididis obſervationibus. Et hic error valde cruciavit pias conſcientias: quæ dolebant, ſe teneri imperfecto vitæ genere, in conjugio,

in Magiſtratibus, aut aliis functionibus civilibus; mirabantur Monachos, & ſimiles, & falſò putabant, illorum obſervationes Deo gratiores eſſe.

Tertiò, traditiones attulerunt magna pericula conſcientiis: quia impoſſibile erat, omnes traditiones ſervare: & tamen homines arbitrabantur, has obſervationes, neceſſarios eſſe cultus. Gerſon ſcribit: multos incidiſſe in deſperationem; quosdam etiam ſibi mortem conſcivisſe: quia ſenſerant, ſe non poſſe ſatisfacere traditionibus; & interim conſolationem nullam, de juſtitia fidei, & de gratia, audierant.

Videmus, Summiſtas & Theologos colligere traditiones, & quærere ἐπιεικείας, ut levent conſcientias: non ſatis tamen expediunt; ſed interdum magis injiciunt laqueos conſcientiis. Et in colligendis traditionibus ita fuerunt occupatæ Scholæ, & conciones: ut non vacaverit, attingere Scripturam, & quęrere utiliorem doctrinam, de fide, de cruce, de ſpe, de dignitate civilium rerum, de conſolatione conſcientiarũ, in arduis tentationibus. Itaq; Gerſon, & alii quidam Theologi, graviter queſti ſunt, ſe his rixis traditionum impediri, quò minùs verſari poſſent in meliore genere doctrinæ.

Et Auguſtinus vetat, onerare conſcientias hujusmodi obſervationibus: & prudenter admonet Januarium; ut ſciat, eas indifferenter obſervandas eſſe: ſic enim loquitur.

Quare noſtri non debent videri, hanc cauſam temerè attigiſſe, aut odio Epiſcoporum: ut quidam falſò ſuſpicantur. Magna neceſſitas fuit, de illis erroribus, qui nati erant ex traditionibus malè intellectis, admonere Eccleſias. Nam Evangelium cogit, urgere doctrinam in Eccleſiis de gratia, & juſtitia fidei: quæ tamen intelligi non poteſt, ſi putent homines, ſe mereri gratiam per obſervationes ab ipſis electas. Sic

Sic igitur docuerunt: quòd, per obſervationem traditionum humanarum, non poſſimus gratiam mereri, aut juſtificari: quare non eſt ſentiendum. quòd hujusmodi obſervationes ſint neceſſarius cultus.

Addunt teſtimonia ex Scriptura. Chriſtus Matth. XV. excuſat Apoſtolos, qui non ſervaverant uſitatam traditionem; quæ tamen videbatur de re non illicita, ſed media eſſe, & habere cognationem cum Baptiſmatibus Legis; & dicit: Fruſtra colunt me mandatis hominum. Igitur non exigit cultum inutilem. Et paulo pòſt addit: Omne, quod intrat in os, non

inqui-

inquinat hominem. Item Roman. XIV. Regnum Dei nõ eſt eſca aut potus. Coloſſ. II. Nemo judicet vos in cibo, potu, ſabbato, aut die feſto. Item: Si mortui eſtis cum Chriſto, ab elementis mundi: quare tanquam viventes in mundo, decreta facitis? Ne attingas: ne guſtes: ne contrectes. Act. XV. ait Petrus: Quare tentatis Deum, imponentes jugum ſuper cervices diſcipulorum; quod neque nos, neque Patres noſtri, portare potuimus: ſed per gratiam Domini noſtri Jeſu Chriſti credimus ſalvari; quemadmodum & illi. Hîc vetat Petrus, onerare conſcientias pluribus ritibus, ſive Moſis, ſive aliis.

Et I. Timoth. IV. vocat prohibitionem ciborum, doctrinam dæmoniorum: quia pugnat cum Evangelio, talia opera inſtituere, aut facere; ut per ea mereamur gratiam; aut quòd non poſſit exiſtere Chriſtianiſmus, ſine tali cultu.

Hîc objiciunt Adverſarii, quòd noſtri prohibeant diſciplinam, & mortificationem carnis: ſicut Jovinianus. Verùm aliud deprehendetur ex ſcriptis noſtrorum. Semper enim docuerunt de cruce, quòd Chriſtianos oporteat tolerare afflictiones. Hæc eſt vera, ſeria, & non ſimulata mortificatio, variis afflictionibus exerceri, & crucifigi cum Chriſto.

Inſuper docent, quòd quilibet Chriſtianus, debeat ſe corporali diſciplinā, aut corporalibus exercitiis & laboribus, ſic exercere, & coercere; ne ſaturitas, aut deſidia extimulet ad peccandum: nō ut per illa exercitiā mereamur gratiam, aut ſatisfaciamus pro peccatis. Et hanc corporalem diſciplinam oportet ſemper urgere, nō ſolùm paucis & conſtitutis diebus: ſicut Chriſtus præcipit: Cavete, ne corpora veſtra graventur crapula. Item: Hoc genus dæmoniorum non ejicitur; niſi jejunio, & oratione. Et Paulus ait: Caſtigo corpus meum, & redigo in ſervitutem. Ubi clarè oſtendit;

dit; ſe ideo caſtigare corpus, non ut per eam diſciplinam mereatur remiſſionem peccatorum; ſed ut corpus habeat obnoxium, & idoneum ad res ſpirituales, & ad faciendum officium, juxta vocationem ſuam. Itaque non damnantur ipſa jejunia; ſed traditiones, quæ certos dies, certos cibos, præſcribunt, cum periculo conſcientiæ: tanquam iſtiusmodi opera ſint neceſſarius cultus.

Servantur tamen apud nos pleræq; traditiones, quæ conducunt ad hoc, ut res ordine geratur in Eccleſia: ut ordo lectionum in Miſſa, & præcipuæ feriæ. Sed interim homines admonentur, quòd

talis

tulis cultus non juſtificet coram Deo, & quòd non ſit ponendum peccatum in talibus rebus, ſi omittãtur ſine ſcandalo. Hæc libertas in ritibus humanis, non fuit ignota Patribus. Nam, in Oriente, alio tempore ſervaverunt Paſcha, quàm Romæ: & cùm Romani, propter hanc diſſimilitudinem, accuſarent Orientem ſchismatis; admoniti ſunt ab aliis: tales mores non oportere ubique ſimiles esſe. Et Irenæus inquit: diſſonantia jejunii, fidei conſonantiam non ſolvit: ſicut & Diſt. XII. Gregorius Papa ſignificat: talem diſſimilitudinem non lędere unitatem Eccleſiæ. Et in hiſtoria Tripartita lib. nono, mul-

multa colliguntur exempla diſſimilium rituum, & recitantur hæc verba: Mens Apoſtolorum fuit, non de diebus feſtis ſancire; ſed prædicare bonam converſationem, & pietatem.

VI.
De votis Monachorum.

Quid de votis Monachorum apud nos doceatur, meliùs intelliget, ſi quis meminerit, qualis ſtatus fuerit Monaſteriorum? quàm multa contra Canones in ipſis Monaſteriis quotidiè fiebant? Auguſtini tempore erant libera collegia: poſtea, corruptâ diſciplinâ, ubique addita
ſunt

ſunt vota : ut, tanquã excogitato carcere, diſciplina reſtitueretur. Additæ ſunt paulatim, ſupra vota, aliæ multæ obſervationes. Et hæc vincula multis, ante juſtam ætatem, contra Canones injecta ſunt. Multi inciderunt errore in hoc vitæ genus : quibus etiamſi non deesſent anni ; tamen judicium de ſuis viribus defuit. Qui ſic irretiti erant, cogebantur manere: etiamſi quidam beneficio Canonum liberari posſent. Et hoc accidit magis etiam in Monaſteriis Virginum, quàm Monachorum ; cùm ſexui imbecilliori magis parcendum esſet. Hic rigor diſplicuit multis bonis viris, ante hæc tem-

tempora: qui videbant, puellas & adoleſcentes in Monaſteria detrudi, propter victũ; videbant, quàm infeliciter ſuccederet hoc conſilium; quæ ſcandala pareret; quos laqueos conſcientiis injiceret. Dolebant autoritatem Canonum, in re periculoſiſſima, omnino negligi, & contemni.

Ad hæc mala, accedebat talis perſuaſio de votis, quam cõſtat etiam olim diſplicuiſſe ipſis Monachis, ſi qui paulô cordatiores fuerunt. Docebant, vota paria eſſe Baptiſmo: docebant, ſe hoc vitæ genere mereri remiſſionem peccatorum, & juſtificationem coram Deo. Imo addebant:

bant: vitam Monaſticam nō tantùm juſtitiam mereri coram Deo; ſed ampliùs etiam: quia ſervaret non modò præcepta, ſed etiam conſilia Evangelica.

Ita perſuadebant, Monaſticam profesſionem longè meliorem eſſe Baptismo; vitam Monaſticam plus mereri, quàm vitam Magiſtratuum, vitam paſtorum, & ſimilium, qui in mandatis Dei, ſine factitiis Religionibus, ſuę vocationi ſerviunt. Nihil horum negari poteſt: extant enim in libris eorum.

Quid fiebat poſtea in Monaſteriis? Olim erant ſcholæ Sacrarum literarum, & aliarum diſciplinarum, quæ ſunt uti-

utiles Eccleſiæ; & ſumebantur inde paſtores, & Epiſcopi. Nunc alia res eſt; nihil opus eſt, recitare nota. Olim ad diſcendum cõveniebant: nunc fingunt, inſtitutum eſſe vitæ genus, ad promerendam gratiam & juſtitiam: imò prædicant eſſe ſtatum perfectionis; & longè præferunt omnibus aliis vitæ generibus, à Deo ordinatis.

Hæc ideo recitavimus, nihil odiosè exaggerantes; ut meliùs intelligi poſſet, de hac re, doctrina noſtrorum. Primùm de his, qui matrimonia contrahunt, ſic docent apud nos: quòd liceat omnibus, qui non ſunt idonei ad cœlibatum, contrahere matri-

monium: quia vota non poſſunt ordinationem ac mandatum Dei tollere. Eſt autem hoc mandatum Dei: propter fornicationem habeat unusquisq; uxorem ſuam. Neque mandatum ſolùm; ſed etiam creatio & ordinatio Dei cogit hos ad conjugium, qui, ſine ſingulari Dei opere, non ſunt excepti, juxta illud: Non eſt bonum homini, eſſe ſolum. Igitur non peccant iſti, qui obtemperant huic mandato, & ordinationi Dei. Quid poteſt contra hæc opponi? Exaggeret aliquis obligationem voti, quantum volet; tamen non poterit efficere, ut votum tollat mandatum Dei.

Ca-

Canones docent, in omni voto jus ſuperioris excipi: quare multò minùs hæc vota, contra mandata Dei, valent.

Quod ſi obligatio votorum nullas haberet cauſas, cur mutari poſſit: nec Romani Pontifices diſpenſaſſent. Neque enim licet homini, obligationem, quæ ſimpliciter eſt juris Divini, reſcindere. Sed prudenter judicaverunt Romani Pontifices, æquitatem in hac obligatione adhibendam eſſe. ideo ſæpè de votis diſpenſaſſe leguntur. Nota eſt hiſtoria de Rege Arragonum, revocato ex Monaſterio; & extant exempla noſtri temporis.

Deinde, cur obligationem exaggerant Adverſarii, ſeu effectum voti? cùm interim de ipſa voti natura ſileant; quòd debet eſſe in re poſſibili; quòd debet eſſe voluntariũ, ſpontè & conſultô conceptum. At quomodo ſit in poteſtate hominis perpetua caſtitas, non eſt ignotum. Et quotusquisque ſpontè & conſultò vovit? Puellæ & adoleſcentes, priusquam judicare poſſunt, perſuadentur ad vovendum; interdum etiam coguntur. Quare non eſt æquum, tam rigidè de obligatione diſputare: cùm omnes fateantur, contra voti naturam eſſe, quod nõ ſpontè, quod inconſultò admittitur.

Ple-

PleriqueCanones reſcindunt vota, ante annum XV. contracta: quia ante illam ætatem non videtur tantum eſſe judicii, ut de perpetua vita conſtitui poſſit. Alius Canon, plus concedens hominum imbecillitati, addit annos aliquot: vetat enim ante annum XVIII. votum fieri. Sed utrum ſequemur; maxima pars habet excuſationem, cur Monaſteria deſerant: quia plurimi ante hanc ætatem voverunt.

Poſtremò, etiamſi voti violatio reprehendi poſſet: tamen non videtur, ſtatim ſequi; quòd conjugia talium perſonarum, diſſolvenda ſint. Nam Auguſtinus negat,

 de-

debere diſſolvi, XXVII. quæſt. I. Cap. Nuptiarum: cujus non eſt levis autoritas: etiamſi alii poſtea aliter ſenſerunt.

Quanquam autem mandatum Dei de conjugio, videatur pleroſque liberare à votis: tamen afferunt noſtri & aliam rationem de votis; quòd ſint irrita; quia omnis cultus Dei, ab hominibus, ſine mandato Dei, inſtitutus, & electus, ad promerendam juſtificationem & gratiam, impius eſt: ſicut Chriſtus ait: Fruſtra colunt me mandatis hominum. Et Paulus ubique docet: juſtitiam non eſſe quærendam, ex noſtris obſervationibus, & cultibus, qui ſint

ex-

excogitati ab hominibus: ſed contingere eam per fidem, credentibus, ſe recipi in gratiam à Deo, propter Chriſtum.

Conſtat autem, Monachos docuiſſe; quòd facticiæ Religiones ſatisfaciant pro peccatis, mereantur gratiam & juſtificationem. Quid hoc eſt aliud, quam de gloria Chriſti detrahere, & obſcurare, ac negare juſtitiam fidei? Sequitur igitur, iſta vota uſitata, impios cultus fuiſſe: quare ſunt irrita. Nam votum impium, & factum contra mandata Dei, non valet. Neque enim debet votum vinculum eſſe iniquitatis: ut Canon dicit.

Paulus dicit: Evacuati eſtis à Chriſto; qui in Lege juſtificamini, à gratia excidiſtis. Ergò etiam qui votis juſtificari volunt, evacuantur à Chriſto, & à gratia excidunt. Nam & hi, qui votis tribuunt juſtificationem, tribuunt propriis operibus hoc, quod propriè ad gloriam Chriſti pertinet. Neque verò negari poteſt, quin Monachi docuerint, ſe, per vota & obſervationes ſuas, juſtificari, & mereri remiſſionem peccatorum: imò affinxerunt abſurdiora: dixerunt, ſe aliis mutuari ſua opera. Hæc ſi quis velit odioſè exaggerare: quàm multa poſſit colligere, quorum jam ipſos Monachos pudet! At

hæc perſuaſerunt homini-
bus, facticias Religiones eſſe
ſtatum Chriſtianæ perfectio-
nis. An non eſt hoc, juſtifica-
tionem tribuere operibus?
Non eſt leve ſcandalum, in
Eccleſia populo proponere
certum cultum, ab homini-
bus excogitatum ſine man-
dato Dei; & docere, quòd ta-
lis cultus juſtificet homines?
Quia juſtitia fidei, quàm ma-
ximè oportet tradi in Eccle-
ſia, obſcuratur; cùm illæ mi-
rificæ Religiones Angelorũ,
ſimulatio paupertatis, & hu-
militatis, & cœlibatus, offun-
duntur oculis hominum.

Præterea obſcurantur
præcepta Dei, & verus cultus
Dei: cùm audiunt homines,

ſolos Monachos eſſe in ſtatu perfectionis: quia perfectio Chriſtiana eſt, ſeriò timere Deum, & rurſus concipere magnam fidem, & confidere propter Chriſtum, quòd habeamus Deum placatum; petere à Deo, & certò expectare auxilium, in omnibus rebus gerendis, juxta vocationem: interim foris diligenter facere bona opera, & ſervire vocationi. In his rebus eſt vera perfectio, & verus cultus Dei: non eſt in cœlibatu, aut mendicitate, aut veſte ſordida. Verùm populus concipit multas pernicioſas opiniones, ex illis falſis præconiis vitæ Monaſticæ. Audit ſine modo laudari cœlibatum: ideò

cum offenſione conſcientiæ verſatur in conjugio. Audit, ſolos mendicos eſſe perfectos: ideò cum offenſione conſcientiæ retinet poſſeſſiones, negociatur. Audit, conſilium Evangelicum eſſe, de non vindicando: ideo alii, in privata vita, non verentur ulciſci: audiunt enim, conſilium eſſe, non præceptum. Alii, omnes magiſtratus, & civilia officia, judicant indigna eſſe Chriſtianis.

Leguntur exempla hominum, qui deſerto conjugio, deſerta Reipublicæ adminiſtratione, abdiderunt ſe in Monaſteria. Id vocabant, fugere ex mundo, & quærere vitæ genus, quod Deo magis

placeret: nec videbant, Deo ſerviendum eſſe in illis mandatis, quæ ipſe tradidit; non in mandatis, quæ ſunt excogitata ab hominibus. Bonum & perfectum vitæ genus eſt, quod habet mandatum Dei. De his rebus neceſſe eſt admonere homines. Et ante hæc tempora, reprehendit Gerſon errorem Monachorum de perfectione: & teſtatur, ſuis temporibus novam vocem fuiſſe, quòd vita Monaſtica ſit ſtatus perfectionis.

Tam multæ impiæ opiniones hærent in votis: quòd juſtificent; quòd ſint perfectio Chriſtiana; quòd ſervent conſilia & præcepta; quòd habeant opera ſupererogationis.

nis. Hæc omnia, cùm ſint falſa & inania, faciunt vota irrita.

VII.

De poteſtate Eccleſiaſtica.

Magnæ diſputationes fuerunt, de poteſtate Epiſcoporum: in quibus nonnulli incommodè comiſcuerunt poteſtatem Eccleſiaſticam, & poteſtatem gladii. Et, ex hac confuſione maxima bella, maximi motus extiterunt: dum Pontifices, freti poteſtate clavium, non ſolùm novos cultus inſtituerunt; reſervatione caſuum, violentis excommunicationibus, conſcientias oneraverunt; ſed et-

iam regna mundi transferre, & Imperatoribus adimere imperium, conati ſunt. Hæc vitia multò ante reprehenderunt in Eccleſia homines pii & eruditi. Itaque noſtri, ad conſolandas conſcientias, coacti ſunt oſtendere diſcrimen Eccleſiaſticæ poteſtatis, & poteſtatis gladii: & docuerunt, utramq;, propter mandatum Dei, religioſe venerandam, & honore afficiendam eſſe, tanquam ſumma Dei beneficia in terris.

Sic autem ſentiunt: poteſtatem clavium, ſeu poteſtatem Epiſcoporum, juxta Evangelium, poteſtatem eſſe, ſeu mandatum Dei, prædicandi Evangelii, remittendi

di & retinendi peccata, & administrandi Sacramenta. Nã cum hoc mandato Chriſtus mittit Apoſtolos: Sicut miſit me Pater: ita & ego mitto vos. Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis peccata, retenta ſunt, Marci XVI. Ite, prædicate Evangelium omni creaturæ, &c.

Hæc poteſtas tantùm exercetur docendo, ſeu prædicãdo verbum, & porrigendo Sacramenta, vel multis, vel ſingulis, juxta vocationẽ: quia conceduntur non res corporales, ſed res æternæ; juſtitia æterna, Spiritus Sanctus, vita æterna. Hæc non

pos-

poſſunt contingere, niſi per miniſterium verbi & Sacramentorum: ſicut Paulus dicit, Evangelium eſt potentia Dei, ad ſalutem omni credenti. Itaque cùm poteſtas Eccleſiaſtica concedat res æternas, & tantùm exerceatur per miniſterium verbi: non impedit politicam adminiſtrationem; ſicut ars canendi nihil impedit politicam adminiſtrationem. Nam politica adminiſtratio verſatur circa alias res, quàm Evangelium. Magiſtratus defendit non mentes; ſed corpora, & res corporales, adverſus manifeſtas injurias, & coercet homines gladio, & corporalibus

libus pœnis: ut juſtitiam civilem & pacem retineat.

Non igitur com̃iſcendæ ſũt poteſtates, Eccleſiaſtica & civilis. Eccleſiaſtica ſuum mãdatũ habet, Evãgelii docendi, & adminiſtrandi Sacramenta. Nõ irrumpat in alienum officiũ; nõ transferat regna mundi; nõ abroget leges Magiſtratuum; non tollat legitimam obedientiam; non impediat judicia, de ullis civilibus ordinationibus, aut contractibus; non præſcribat leges Magiſtratibus de forma Reipublicæ; ſicut dicit Chriſtus: Regnum meum non eſt de hoc mundo. Item: Quis conſtituit me judicem, aut diviſorem ſuper vos? Et Paulus

ait, Philip III. Noſtra politia in cœlis eſt. II. Corinth. X. Arma militiæ noſtræ non ſunt carnalia; ſed potentia Deo, ad deſtruendas cogitationes, &c. Ad hunc modum diſcernunt noſtri utriusque poteſtatis officia, & jubent, utramque honore afficere, & agnoſcere, utramq; Dei donum & beneficium eſſe.

Si quam habent Epiſcopi poteſtatem gladii, hanc non habent Epiſcopi, ex mandato Evangelii; ſed jure humano, donatum à Regibus & Imperatoribus, ad adminiſtrationem civilem ſuorum bonorum. Hæc interim alia functio eſt, quàm miniſterium Evangelii.

Cùm igitur de jurisdictione Epiſcoporum quæritur: diſcerni debet imperium, ab Eccleſiaſtica jurisdictione. Porrò ſecundùm Evangelium, ſeu, ut loquuntur, de jure Divino, nulla jurisdictio competit Epiſcopis, ut Epiſcopis: hoc eſt, his, quibus eſt commisſum miniſterium verbi & Sacramentorum; niſi remittere peccata. Item, cognoſcere doctrinā, & doctrinam ab Evangelio disſentientem rejicere, & impios, quorum nota eſt impietas, excludere à communione Eccleſiæ, ſine vi humana; ſed verbo. Hîc neceſſariò, & de jure Divino, debent eis Eccleſiæ præſtare obedientiam:
juxta

juxta illud: Qui vos audit, me audit.

Verùm cùm aliquid contra Evangelium docent, aut ſtatuunt; tunc habent Eccleſiæ mandatum Dei, quod obedientiam prohibet: Matth. VII. Cavete à Pſeudoprophetis. Gal. 1. Si Angelus de cœlo aliud Evangelium evangelizaverit, anathema ſit. II. Corinth. XIII. Non posſumus aliquid contra veritatem; ſed pro veritate. Item: Data eſt nobis poteſtas, ad ædificationem, non ad deſtructionem. Sic & Canones præcipiunt: II. q. VII. Cap. Sacerdotes; & Cap. Oves. Et Auguſtinus contra Petiliani Epiſtolam, inquit: Nec catholicis Epiſcopis

pis conſentiendum eſt; ſicubi fortè falluntur, aut contra Canonicas Dei Scripturas aliquid ſentiunt.

Si quam habent aliam vel poteſtatem, vel jurisdictionem in cognoſcendis certis cauſis, videlicet matrimonii, aut decimarum &c. hanc habent humano jure. Ubi, ceſſantibus ordinariis, coguntur Principes vel inviti ſuis ſubditis jus dicere: ut pax retineatur.

Præter hæc diſputatur: utrum Epiſcopi ſeu paſtores habeant jus inſtituendi ceremonias in Eccleſia, & leges de cibis, feriis, gradibus miniſtrorum, ſeu ordinibus &c. condendi? Hoc jus qui tribuunt

buunt Epiſcopis, allegant teſtimonium: Adhuc multa habeo vobis dicere; ſed non potestis portare modò. Cùm autem venerit ille ſpiritus veritatis; docebit vos omnem veritatem. Allegant etiam exemplum Apoſtolorum; qui prohibuerunt abſtinere, à ſanguine, & ſuffocato. Allegant ſabbatum mutatum in diem Dominicum, contra Decalogum; ut videtur. Nec ullum exemplum magis jactatur, quàm mutatio ſabbati. Magnam contendunt Eccleſiæ poteſtatem eſſe; quòd diſpenſaverit de præcepto Decalogi.

Sed de hac quæſtione noſtri ſic docent: quòd Epiſcopi

ſcopi non habent poteſtatem ſtatuendi aliquid, contra Evangelium; ut ſuprà oſtenſum eſt. Docent idem Canones. IX. Diſtin. Porro contra Scripturam eſt, traditiones condere, aut exigere; ut per eam obſervationem ſatisfaciamus pro peccatis; aut mereamur gratiam & juſtitiam. Læditur enim gloria meriti Chriſti, cùm talibus obſervationibus conamur mereri juſtificationem. Conſtat autem, propter hanc perſuaſionem, in Eccleſia penè in infinitum creviſſe traditiones; oppreſſâ interim doctrinâ de fide & juſtitia fidei: quia ſubinde plures feriæ factæ ſunt, jejunia indicta, ceremoniæ
novæ,

novæ, novi honores Sanctorum inſtituti ſunt: quia arbitrabantur, ſe, autores talium rerum, his operibus mereri gratiam. Sic olim creverunt Canones pœnitentiales: quorum adhuc, in ſatisfactionibus, veſtigia quædam videmus.

Item, autores traditionum faciunt contra mandātum Dei; cùm collocant peccatum in cibis, in diebus, & ſimilibus rebus; & onerant Eccleſiam, ſervitute Legis: quaſi oporteat apud Chriſtianos, ad promerendam juſtificationem, cultum eſſe ſimilem Levitico, cujus ordinationem commiſerit Deus Apoſtolis & Epiſcopis: ſic enim

enim ſcribunt quidam. Et videntur Pontifices, aliqua ex parte, exemplo legis Moſaicę, decepti eſſe. Hinc ſunt illa onera: quòd peccatum mortale ſit, etiam ſine offenſione aliorum, in feriis laborare manibus; quòd ſit peccatum mortale, omittere horas Canonicas; quòd certi cibi polluant conſcientiam; quòd jejunia ſint opera placantia Deum; quòd peccatum, in caſu reſervato, non poſſit remitti, niſi acceſſerit autoritas reſervantis: cùm quidem ipſi Canones, non de reſervatione culpæ, ſed de reſervatione pœnæ Eccleſiaſticæ, loquantur.

Unde habent jus Epiſco-

pi, has traditiones imponendi Eccleſiis, ad illaquecandas conſcientias? Cùm Petrus vetet, imponere jugum diſcipulis: cùm Paulus dicat; poteſtatem ipſis datam eſſe ad ædificationem; non ad deſtructionem. Cur igitur augent peccata, per has traditiones?

Verùm extant clara teſtimonia, quæ prohibent condere tales traditiones, ad promerendam gratiam; aut tanquam neceſſarias ad ſalutem. Paulus Coloſ. II. Nemo vos judicet in cibo, potu, parte diei feſti, novilunio, aut ſabbatis. Item: Si mortui eſtis cum Chriſto ab elementis mundi; quare, tanquam viventes in mundo, decreta facitis?

citis? Non attingas, non guſtes, non contrectes: quæ omnia pereunt uſu, & ſunt mandata & doctrinæ hominum, quæ habent ſpeciem ſapientiæ. Item, ad Titum apertè prohibet traditiones: Non attendentes Judaicis fabulis, & mandatis hominum averſantium veritatem. Et Chriſtus Matthæi XV. inquit de his, qui exigunt traditiones: Sinite illos; cæci ſunt, & duces cæcorum. Et improbat tales cultus: Omnis plantatio, quam non plantavit pater meus cœleſtis, eradicabitur.

Si jus habent Epiſcopi, onerandi Eccleſias infinitis traditionibus, & illaqueandi conſcientias: cur toties pro-

hibet Scriptura, condere & audire traditiones? cur vocat eas doctrinas dæmoniorum? Num fruſtra hæc præmonuit Spiritus Sanctus? Relinquitur igitur, cùm ordinationes, inſtitutæ tanquam neceſſariæ, aut cum opinione promerendæ gratiæ, pugnent cum Evangelio: quòd non liceat ullis Epiſcopis tales cultus inſtituere, aut exigere. Neceſſe eſt enim, in Eccleſiis retineri doctrinam, de libertate Chriſtiana; quòd non ſit neceſſaria ſervitus Legis, ad juſtificationem; ſicut in Galatis ſcriptum eſt: Nolite iterum jugo ſervitutis ſubjici. Neceſſe eſt, retineri præcipuum Evangelii locum: quòd gratiam per

fidem

fidem, in Chriſtum, gratis consequamur; non propter certas obſervationes, aut propter cultus, ab hominibus inſtitutos.

Quid igitur ſentiendum eſt de die Dominico, & ſimilibus ritibus templorum? Ad hæc reſpondent: quòd liceat Epiſcopis, ſeu paſtoribus, facere ordinationes: ut res ordine gerantur in Eccleſia; nō ut per illas mereamur gratiam, aut ſatisfaciamus pro peccatis: aut obligentur conſcientiæ; ut judicent eſſe neceſſarios cultus, ac ſentiant ſe peccare, cùm ſine offenſione aliorum violant. Sic Paulus ordinat, ut, in congregatione, mulieres velent capita.

pita; ut ordine audiantur in Eccleſia interpretes, &c.

Tales ordinationes convenit Eccleſias, propter charitatem & tranquillitatem, ſervare; eatenus, ne alius aliũ offendat: ut ordine, & ſine tumultu, omnia fiant in Eccleſiis. Verùm ita, ne conſcientiæ onerentur; ut ducant, res eſſe neceſſarias ad ſalutem, ac judicent ſe peccare, cùm violant eas, ſine aliorum offenſione: ſicut nemo dixerit, peccare mulierem, quæ in publicum, non velato capite, procedit, ſine offenſione hominum.

Talis eſt obſervatio diei Dominici, Paſchatis, Pentecoſtes, & ſimilium feriarum, & ri-

& rituum. Nam qui judicant, Eccleſiæ autoritate, pro ſabbato inſtitutam eſſe diei Dominici obſervationem, tanquam neceſſariam; longè errant. Scriptura abrogavit ſabbatum: quæ docet, omnes ceremonias Moſaicas, poſt revelatum Evangelium, omitti poſſe. Et tamen, quia opus erat, conſtituere certũ diem; ut ſciret populus, quando convenire deberet: apparet, Eccleſiã ei rei deſtinaſſe diem Dominicum; qui ob hanc quoque cauſam videtur magis placuiſſe: ut haberent homines exemplum Chriſtianæ libertatis, & ſcirent, nec ſabbati, nec alterius

diei, obſervationem neceſſariam eſſe.

Extant prodigioſæ diſputationes, de mutatione Legis, de ceremoniis novæ legis, de mutatione ſabbati: quæ omnes ortæ ſunt ex falſa perſuaſione; quod oporteat in Eccleſia cultum eſſe ſimilem Levitico: &, quòd Chriſtus commiſerit Apoſtolis & Epiſcopis, excogitare novas ceremonias, quæ ſint ad ſalutem neceſſariæ. Hi errores ſerpſerunt in Eccleſiam; cùm juſtitia fidei non ſatis clarè doceretur. Aliqui diſputant, diei Dominici obſervationē non quidem juris Divini eſſe; ſed quaſi-juris Divini: preſcribunt de feriis, quatenus liceat ope-

operari. Hujusmodi diſputationes quid ſunt aliud, niſi laquei conſcientiarũ? Quanquam enim cõentur epiikeizare traditiones: tamen nunquam poteſt æquitas deprehendi, donec manet opinio neceſsitatis: quàm manere neceſſe eſt, ubi ignorantur juſtitia fidei, & libertas Chriſtiana.

Apoſtoli juſſerunt abſtinere à ſanguine: quis nunc obſervat? neque tamen peccant, qui non obſervant: quia ne ipſi quidem Apoſtoli voluerunt onerare conſcientias, tali ſervitute; ſed ad tempus prohibuerunt, propter ſcandalum. Eſt enim perpetua voluntas Evangelii conſi-

ſideranda in decreto. Vix ulli Canones ſervantur accuratè: & multi quotidie exoleſcunt, apud illos etiam, qui diligentiſſimè defendunt traditiones. Nec poteſt conſcientiis conſuli; niſi hæc æquitas ſervetur: ut ſciamus, eos ſine opinione neceſſitatis ſervari, nec lædi conſcientias, etiamſi traditiones exoleſcant.

Facilè autem poſſent Epiſcopi legitimam obedientiam retinere; ſi non urgerent ſervare traditiones: quæ bona conſcientia ſervari non poſſunt. Nunc imperant cœlibatum; nullos recipiunt, niſi jurent, ſe puram Evangelii doctrinam nolle docere. Non petunt Eccleſiæ, ut Epi-

ſcopi, honoris ſui jacturâ, ſarciant concordiam: quod tamen decebat bonos paſtores facere. Tantùm petunt, ut injuſta onera remittant; quæ nova ſunt, & præter conſuetudinem Eccleſiæ Catholicæ recepta. Fortasſis initio quædam conſtitutiones habuerunt probabiles cauſas: quæ tamē poſteriorib⁹ temporib⁹ nō congruunt. Apparet etiā, quasdam errore receptas eſſe. Quare Pontificiæ clementiæ eſſet, illas nunc mitigare: quia talis mutatio nō labefacit Eccleſiæ unitatem. Multæ enim traditiones humanæ, tempore mutatæ ſunt: ut oſtendunt ipſi Canones. Quod ſi non poteſt impetrari, ut

relaxentur observationes, quæ ſine peccato non poſſunt præſtari: oportet nos regulam Apoſtolicam ſequi, quæ præcipit, Deo magis obedire, quàm hominibus. Petrus vetat, Epiſcopos dominari, & Eccleſiis imperare. Nunc non id agitur, ut dominatio eripiatur Epiſcopis; ſed hoc unum petitur: ut patiantur Evangelium purè doceri, & relaxent paucas quasdam obſervationes, quæ ſine peccato ſervari non poſſunt. Quod ſi nihil remiſerint; ipſi viderint, quomodo Deo rationem reddituri ſint, quòd pertinacia ſua cauſam ſchiſmati præbent.

EPILOGUS.

Hi ſunt præcipui Articuli, qui videntur habere controverſiam. Quanquam enim de pluribus abuſibus dici poterat: tamen, ut fugeremus prolixitatem, præcipua complexi ſumus; ex quibus cætera facilè judicari poſſunt. Magnæ querelæ fuerunt de indulgentiis, de peregrinationibus, de abuſu excommunicationis. Parochiæ multipliciter vexabantur per Stationarios. Infinitæ contentiones erant paſtoribus cum Monachis, de jure parochiali, de Confeſſionibus, de ſepulturis, de extraordinariis

concionibus, & de aliis innumerabilibus rebus. Hujusmodi negocia prætermiſimus: ut illa, quæ ſunt in hac cauſa præcipua, breviter propoſita, faciliùs cognoſci poſſent. Neque hîc quicquam, ad ullius contumeliam, dictum, aut collectum eſt. Tantùm ea recitata ſunt, quæ videbantur neceſſariò dicenda eſſe: ut intelligi poſſit, in doctrina ac ceremoniis, apud nos, nihil eſſe receptum, contra Scripturam, aut Eccleſiam Catholicam: quia manifeſtum eſt, nos diligentiſſimè caviſſe, ne qua nova & impia dogmata in Eccleſias noſtras ſerperent.

Hos Articulos ſuprà ſcriptos

ptos, voluimus exhibere, juxta edictum C.M. in quibus Confeſſio noſtra extaret, & eorum, qui apud nos docent, doctrinæ ſumma cerneretur. Si quid in hac Confeſſione deſiderabitur: parati ſumus, latiorem informationem, Deo volente, juxta Scripturas exhibere.

Cæſareæ Majeſt. V.

Fideles & ſubditi:

Joannes, Dux Saxoniæ, Elector.

Georgius, Marchio Brandenburgenſis.

Erneſtus, Dux Luneburgenſis.

Philippus, Landgravius Heſſorum.

Joannes Fridericus, Dux Saxoniæ.

Franciſcus, Dux Luneburgenſis.

Wolfgangus, Princeps ab Anhalt.

Senatus Magiſtratusque Nurnbergenſis.

Senatus Reutlingenſis.

Sum-

Summa præcedentium.

AUguſtana Confeſſio, cui præmittitur *præfatio* ad Carolum V$^{tum.}$ in qua Ipſius C$^{æ.}$ M^{ti} ſuam declarant Proteſtantes obſervantiam & obedientiam, in univerſum cõtinet XXVIII Articulos: qui in duas claſſes diſtribuuntur.

Prior continet ve-

ræ

ræ doctrinæ adſertionem, Articulis XXI; quorum *I. agit de S. Trinitate: II. de peccato Originali. III. de Chriſto: IV. de Juſtificatione: V. de Miniſterio verbi, & Sacramentorum: VI. de bonis operibus: VII. de Eccleſia: VIII. de efficacia Sacramentorum, à malis Miniſtris adminiſtratorum: IX. de Baptiſmo: X. de Cœna Do-*

mini:

mini: XI. de Confeſſione: XII. de Pœnitentia: XIII. de uſu Sacramentorum: XIV. de Miniſterio, ſeu ordine Eccleſiaſtico: XV. de ritibus Eccleſiaſticis: XVI. de rebus civilibus: XVII. de extremo Judicio: XIIX. de libero arbitrio: XIX. de cauſa peccati: XX. de fide & bonis operibus: XXI. de cultu Sanctorum. Poſterior conti-

nct

netemẽdationem abuſuum Pontificiorum; quorum ſunt ſeptem. *I. de utraq; ſpecie: II. de Conjugio Sacerdotum: III. de ſacrificio Miſſæ: IV. de Confeſſione auricu- lari: V. de diſcrimine ciborum: VI. de votis Monachorum: VII. de poteſtate Eccleſiaſtica.*

De his rebus agitur in Confeſſione Auguſtana; quæ jam hîc recu-

recuſa eſt, ex editione Wittebergenſi Georgii Rhau, in Quarto, anni cIↄIↄcIↄXXXI^mi: ad quam editionem provocarunt, in ſua ſubſcriptione, S. Imperii Romani Status, cùm in Conventu Naumburgenſi C. A. primam & invariatam denuò adſeruerunt.

Excerpta Hiſtorica,

de

Confeſſione Auguſtana, & Conventu Naumburgenſi.

ANtequam Auguſtanæ Confeſſionis hiſtoriam Tibi, Benevole Lector, breviſſimè exponamus; pauca de *nomine Proteſtantium* adnotabimus.

Indixerat,[a] datis Valoleti literis, Imperator Auguſtiſſimus, *Carolus Vtus* anno cIↄIↄXXIXno ad initium Februarii, Spiræ, Religionis, (cœpe-

a. Sleidan9 *edition. in* 12. *anno* 1561. *Lib. VI. p.* 203, 209, 212. *Lucas Oſiander, Hiſt. Eccleſ. Centur. XVI. cap. IX. p.* 131.

(cœperat enim jam, ab anno illius ſeculi XVII^mo *Lutherus* multos Pontificiorum errores, initio facto ab indulgentiarum nundinatione, oſtendere) & belli Turcici cauſa, Conventum: quò tamen Ipſemet, ob occupationes, non veniebat; ſed *Ferdinandum fratrem, Fridericum Palatinum, Gulielmum Bavarum, Epiſcopum Tridentinum, & Hildeshemium, Legatos conſtituebat.* In eo factum eſt Decretum, quod, inter cætera, ſub pœna Proſcriptionis, jubebat: *Miſſam retineri; in Religione nihil deinceps innovari; alia dogmata, de quibus fortè diſputari poſſit, non attingi, usq; ad Concilium &c.* Huic Decreto

ereto *Johannes Dux & Elector Saxoniæ, Georgius Brandeburgicus, Erneſtus & Franciſcus Luneburgici, Philippus Landgravius Haſſiæ, & Wolfgangus Princeps Anhaltinus*, ſolennem *Proteſtationem* oppoſuerunt. Quorum Proteſtationi, communicato conſilio, aliquot primi nominis civitates ſeſe conjunxerunt, *Argentina, Noriberga, Ulma, Winshemium, Rutelinga, Memminga, Norlinga &c.* Hinc *origo nominis Proteſtantium* manavit.

Poſthæc *Carolus Vtus.* [b] anni ſubſequentis die XXImo Januarii, miſſis Bononiâ (quò accipiendæ à *Pontifice, Clemente*

b. *Sleidan Lib. VII. p. 221, 222. Cœleſtinus Tom. I. Hiſt. Aug. Conf. p. 8, 9, 10.*

mente VIImo. inaugurationis gratia, profectus fuerat) in Germaniam literis, *Comitia* indicit *omnium ordinum*, *Auguſtæ Vindelicorum*, *ad diem IIXvum Aprilis*; denuò Religionis potiſſimùm, & belli Turcici cauſa. Auguſtam primus omnium venit *Elector Saxoniæ*, cum *Johanne Friderico*, filio. In reliquo comitatu erant *Lutherus*, [c] (quem poſtea Coburgi in arce, quã Lutherus *Pathmum* & eremũ ſuam vocavit, relinquebat: ut tantò vicinior eſſet Auguſtæ, ſi fortè ipſo opus haberet) *Philippus Melanchthon*, *Johannes Agricola Islebius*, *Juſtus*

c. *Selneccer. Orat. de Luthero & Auguſt. Conf. p. 38. Sleid. l. c.*

Ionas, Georgius Spalatinus. Fuerat verò *Torgæ*, [d] antequam Elector Auguſtam proficiſceretur, ipſo jubente, *à Luthero, Philippo, Pomerano & Juſto Jona, deliberatio inſtituta:* quanam forma commoda, & methodo erudita, Doctrinæ cœleſtis capita, Cæſari in Comitiis exhibenda, conſcribi poſſent, & comprehendi? Qua de cauſa Luthero demandatum fuit, ut Articulos conſignaret. Conſcripſit igitur [e] Articulos XVII. quibus Doctrinæ Chriſtianæ, & Fidei, publicè in Eccle-

d. *Selneccer. in Recitationib. p. 218. Idē in Orat. de Luth. & A. C. p. 37. Luther. Tom. V. Germ. Ien. p. 14, 15. &c. Pappus Comm. in Aug. C. p. 3. 4. &c.*

e. *Tom. V. Ien. Germ. f. 14, 15, 16.*

Eccleſiis populo proponendæ, & præcipuè ad animarū ſalutem, ac veram pietatem utilis & neceſſariæ ſummam, omiſſis disputationibꝰ Scholaſticis, & populo erudiendo non neceſſariis, complexus fuit.

f Notabile verò eſt, quòd biennio antè, nimirum año cIↃIↃXXVIII, *Georgius Marchio Brandeburgicus* Reformationem & Viſitationem, in ſuo territorio ſibi ſuſcipiendam, & Religionem Evāgelicam introducendam, propoſuerit: qua de cauſa cum Senatu Noribergenſi egit, & de Viſitatione, certo modo, transegit: quod in

f. MS.

oppido *Svabach*, paucis ab urbe Noriberga milliaribus, factum. In iſto Conventu Svabacenſi, *Theologi Brandeburgici & Noribergici* jam tùm XVII Articulos Doctrinæ Evangelicæ unanimiter conſignarunt: quos Marchio Brandeburgicus poſtea ad Electorem Saxoniæ, & Landgravium Haſſiæ, tranſmiſit: & hi eosdem Theologis Wittebergenſibus & Marpurgenſibus expendendos tradiderunt.

Iſtos *Lutheri Articulos Philippus*, in ſcribenda Confeſſione Auguſtana, *ſibi præcipuè exprimendos propoſuit*: ut Elector ipſe, datis ad Lutherum lite-

literis, g & Confeſſione ad eum miſſa, fatetur: ubi jubet, ut, priusquam hæc Cæſari offerretur, judicium ſuum de ea exponat, eamq; revideat, expendatq;. Die Junii vigeſimo Carolus Vtus h Comitia à ſacris auſpicabatur: à *Friderico Palatino*, mora Cæſaris excuſabatur: cauſæ indictorum Comitiorum repetebantur: oratio prolixa, de ſcripto, ſicut fieri conſuevit, recitabatur. Die Junii vigeſimo quarto, i *Saxoniæ Princeps Iohannes Elector, Georgius Brandeburgicus, Erneſtus & Franciſcus Luneburgenſes, Philippus*

g. *Luther. Tõ. V. Germ. Ien p. 21. 22. Chytræus Hiſt. A.C. Germ. in 4to p. 57. & ſeqq.*
h. *Sleidan. Lib. VII. p. 223.*
i. *Sleidan. l. d. p. 226.*

lippus Landgravius Haſſiæ, orant Cæſarem, ut ſuæ Doctrinæ Confeſſionem, ſcripto comprehenſam (quæ jam non horum modò, ſed *Johannis Friderici Duc. Sax. Wolfgangi etiã Anhaldini*, & *Legatorum Reip. Norimb. ac Reutling*. ſubſcriptione erat roborata) k audiat. Ille jubet exhibere ſcriptam, atq; deponi. Rurſus illi, * *quoniam ea res ad ipſorum exiſtimationem, ad fortunas, ad ſanguinem atq; vitam, & animæ ſalutem pertineat, & quia ſecus ei fortè delatum ſit, quàm res habeat, inſtant, & audiri poſtulant*. Cæſar, ut poſtridiè domum ſuam veniant, & ſcriptum ſibi jam tradant, jubet.

k. *Selnecc. Orat. d. p.* 42. * *Sleid. Lib. VII. p.* 226.

bet. Illi denuò, quàm poſſunt vehementiſſimè, urgent, & obſecrant; neque putaſſe, dicunt, hoc ſibi denegatum iri: cùm alios, multò ſe humiliores, in rebus etiam levioribus, audiat. Cùm autem ille de propoſito nihil mutaret; petunt, ut ſcriptum ſibi relinquat, dum recitetur. Eo permiſſo, veniunt altero die XXV^to Junii: atque ibi, [l] *in conſpectu Cæſaris, Ferdinandi I. Regis Hungariæ & Bohemiæ, Alberti Electoris Moguntinenſis, Hermanni Electoris Colonienſis, Electorum Trevirenſis & Palatini Legatorum, Iohannis Electoris Saxoniæ, Ioachimi Electoris*

 ris

l. *Selneccer. Orat. d. p. 42. Cœleſtin. T. II. p. 189. Chytræus Hiſt. A. C. Germã. p. 116.*

*ris Brandeburgici, multorum de-
niq́; Principum aliorum, ac Sta-
tuum*, per *Chriſtianum Baje-
rum*, J. U. D. Conſiliarium &
tunc Vice-Cancellarium Sa-
xonicum, Confeſſionem ſu-
am Germanicè, clarè ac per-
ſpicuè, circiter tertiam po-
meridianam, recitant.

*Legati Reipubl. Norimber-
genſis* [m] erant, Dn. Chriſto-
phorus Kreß à Kreſſenſtein/
(qui, unà cum præcipuis Re-
ip. Senatoribus, viris piis ac
prȩclaris, Dominis *Andrea Im-
Hof, Hieronymo Baumgärtnero*,
&c. ob Religionis Orthodo-
xȩ zelum, [n] magnopere com-
men-

m. *Cœleſtin. Tom. IV. p. 135.*
n. *Hiſt. A. C. Germ. Theol. Sax. ſub
anno XLIX.* Hauptvertheid. *c. 74. p. 885.*

mendatur) & Dn. Clemens Volcamer / magnæ prudentiæ, animique infracti; qui, literis Senatus o informati, nec minis, nec blandiciis ab amore veritatis amoveri ſe patiebantur; ſed Proteſtantes potiùs alios cordatè hortabantur, ut *pio propoſito fortiter inſiſterent, eventumq́; Deo committerent.* Non ſilentio prætereundum, quòd prædictus Dn. Chriſtophorus Kreß p cuidam Comiti Pontificio, minas ſpiranti, dixerit, exſpuens: *quid ſputum Deo ſe opponit? Chriſtus victor erit.* His poſtea, ob Comitiorum diu-

o. *Cœleſtin. Tom. III. p. 81, 82, 83. Chytr. Hiſt. Aug. C. Latin. p. 297. & ſeqq.*

p. *Selnecc. Recit. XI. Mylius Proleg. in A. C. p. 8.*

turnitatem, avocatis, Dn. *Bernhardus Baumgärtnerus*, & *Dn. Chriſtophorus Colerus*, viri itidem graves ac circumſpecti, ſubſtituebantur. *Reipubl. Reutlingenſis nomine* aderat *Dn. Ioachimus Weiſſ*: cui hoc erat in mandatis datum: ut ſe cum Electore Saxoniæ, & Republica Norimbergenſi conjungeret, nec ad aliarum Civitatum exempla reſpiceret. Perlectæ Confeſſionis[q] exempla duo, unũ Latinum, alterum Germanicum, dum *Gregorius Pontanus*, Cancellarius Saxonicus, Cæſaris Secretario, *Alexandro Schvveiſſ*, ut ea tradat Electori Moguntino,

q. *Selneccer. Orat. d. p. 42. Cœleſtin. Tom. II. p. 190.*

tino, cupit exhibere; ipſe *Carolus Vtus* manu iſta adprehendit, & Latinum ad ſe recipit, ac per *Fridericum Palatinum* reſpondet: *ſe de toto negotio ſuſcepturum eſſe cogitationem, & deliberationem diligentem atq; accuratam.* Pontanus autem magno animo, ad Imperatorem, & Principes converſus, ait: r *Deo & Domino noſtro Ieſu Christo defenſore, hæc Confeſſio etiam contra inferorum portas invicta manebit in perpetuum.* Poſtulabant Pontificii, (qui ex D. Eccio, num confideret, Confeſſionem Auguſtanam

 ſ ſe

r. *Cœleſtin. Tom. II. p. 190. Selneccer. Orat. d. p. 42.*

ſe poſſe confutare? interrogato audiebant: *confido, confutare me eam poſſe, ex Patribus; ſed non ex SS. Scripturis*: quæ reſponſio Wilhelmum Ducem Bavariæ non parùm commovit) ne Cæſar pateretur, aliquid Confeſſionis Proteſtantium evulgari, aut typis procudi: quod & ipſe Cæſar [t] volebat, ac mandabat: qui per Alphonſum Cancellarium Hiſpanicum, & Alexandrum Schvveiſſ, jubebat *transferri Confeſſionem, in Hiſpanicam & Italicam linguam*; & mitti Italicam verſionem *Pontifici*, per *Campegi-*

s. *Selnecc. Or. d. p.* 42. 43.

t. *D. Erhartus Lauterbachius, in miraculô Aug. Conf. lit. D.* 4. *Chytræus Hiſt. A. C. Germ. p.* 189.

pegium Legatum. Gallici quoq; *Portugalenſes, Britannici,* & *aliorum Regum & Principum Legati,* eandem in ſuæ gentis idioma quisque transferri, & ad Dominos ſuos mitti jubebant. Hac ratione, *Confeſſio, Latinè, Germanicè, Italicè, Hiſpanicè, Gallicè, Anglicè, Belgicè,* ferè per totum orbem, ſimul eodem tempore, ac poſtea etiam Græcè diſſeminata eſt. Porrò excuſa eſt: ſed qua diligentia, oſtendit adloquium ad Lectorem, emendatæ editioni pręfixum, quod ita incipit: *Hæc Confeſſio, prorſus ignorantibus Principibus, qui eam Cæſari exhibuerunt, ab avaro aliquo typographo, ante duos menſes publi-*

cata eſt: & ita excuſa eſt; ut multis in locis adpareat, induſtriâ depravatam eſſe. Cùm autem Principes, nec ſi velint, queant eam nunc è manibus hominum extorquere; & tamen periculum ſit, ne mendæ illæ primæ editionis, pariant novas calumnias: neceſſe fuit, recognitam & emendatam denuò edere: quia non ſolùm ad exiſtimationem Principum, ſed etiam ad relationem pertinet, præſtare; ne ipſorũ titulis ſpargantur in vulgus hujus generis mendoſa ſcripta. Quare nunc emittimus probè & diligenter deſcriptam Confeſſionem, ex exemplari bonæ fidei.
Hæc editio año cIɔIɔXXXI. Wittebergæ, per Georgium Rhau, in Quarto impreſſa,

poſt-

poſtea fuit habita pro *u* genuina.

Habuit verò *Philippus** in more poſitum, ut libros à ſe ſcriptos ſubinde recognoſceret, & locupletaret. Cumque Confeſſio etiam Auguſtana ab ipſo, ut jam dictum, ſcripta eſſet: putavit, *x* penes ſe eſſe, eam, ſuo arbitratu, reddere incudi: quod ipſum privato quidem fecit auſu, vir cætera optimè † meritus de univer-

ſa

u. Hauptvertheidigung deß Augapffels *cap. XXVI. p. 478. & ſeqq.*

* *Selneccer. Orat. d. p. 68.*

x. Nohtwendige Vertheidigung deß Augapffels/ *cap. II. p. 344.*

† *Luth. Tom. I. Lat. Ien. præfat. & Tom. III. Lat. Ien. p. 160. Parentat. Phil. à D. Heerbrando habita Tubingæ, anno* clↃDLX.

ſa Literatura ac Eruditione, anno cIↄIↄ XXXX. Wittebergæ, Confeſſionem, in haud paucis mutatam, edens *Latinam:* & habetur illa Confeſſio variata, Tom. I. Operum Latinorum fol. 39. & ſeqq. & (ut alias editiones taceamus) in Corpore Doctrinæ, Lipſiæ edito, anno cIↄIↄLX in Folio, ut loquuntur; & recuſo ibidem, anno cIↄIↄLXV. ac cIↄIↄLXXII. in Octavo: ubi ſimul adnotata eſt iſtius editionis variatio, à prima & genuina devians, y in Articulis II. III. IV. V. VI. VII. IIX. IX. X. XI. qui etiã poſitus

y. *Videatur Mylius in explic. A. C. qui in omnibus his Articulis discrepantiam monſtrat: Hutterus in Calviniſta Aulico-Politico, Lib. II. cap. I.*

ſitus in locū ſequentis: XII. qui poſitus in locum præcedentis: XIII. XIV. XV. XVI. XVII. XIIX. XIX. XX. XXI. & in Concluſione. In Articulis abuſuum variata eſt præfatio; alius etiã ibi invenitur ordo; & mutati inſuper Articuli I. II. III. IV. V. VII. ut & Epilogus. Quoad mutationem, non verborum modò, ſed etiam ſententiæ, præ reliquis potiſſimùm notantur Articulus IV. de Juſtificatione; V. de Miniſterio Verbi & Sacramentorum; X. maximè, de Cœna Domini; XIIX. de libero arbitrio; XX. de Fide & bonis operibus.

Cùm verò ob hanc mutatio-

tationem, peſſimè [z] audiret Eccleſiarum Evangelicarum Confeſſio ; quaſi quæ nihil haberet certi, & in ſingulos annos mutaretur : juſſu Electoris compellatus fuit Philippus, per D. Pontanum Cancellarium ſeniorem, præſente Luthero [a]: *qua de cauſa, Electoris & cæterorum Principum atq; Ordinum Confeſſionem, in quibusdam immutarit, mitigarit, ac de novo repetierit? cùm tamen Confeſſio*

non

z. *Mylius Explic. Conf. A. p. 5.*
Selnec. Orat. d. p. 68.

a. Nohtwend. Vertheid. deß Augopffels/ p. 344. & *ſeqq.*
Haupt-Vertheidig: deß Augapffels *C. 24.*
Verba, ex Archivo Saxonico deſcripta, exſtant apud Mylium Explic. C. A. p. 6. & in Hiſt. A. C. Germ. Theol. Saxonicorum, Chemnitii, Kirchneri, Selnecceri, ſub anno XLmo.

non ipſius, ſed Statuum propria eſſet: qui propter iſtam crebram mutationem, in Doctrina incerti & inconſtantes, cum magna imperitorum hominum offenſione, paſſim proclamarentur? Et conſtat: [b] à Luthero multoties monitum atque rogatum eſſe Philippum: ut ab Auguſtanæ Confeſſionis mutatione atque auctione abſtineret: imò & interdũ cum expoſtulatione ipſi dictum eſſe: *Quis hoc tibi mandavit? tuum hoc non eſt &c.* Quamvis animum ab ipſo non penitùs abalienarit: ut patet ex ejus epiſtola, ad Electorem Saxoniæ Joh. Fridericum, exarata; in qua ro-

b. *Selnecc. Or. d. p. 69.*

rogát; ne duriùs ad Philippum, poſtquam tunc [c] juxtà cum aliis egiſſet de Juſtificatione, ſcribat. Policitus quoque Electori fuit Philippus: ſe deinceps nihil mutaturum eſſe in Confeſſione. Cùmque mutilatio Articuli X^{mi} de S. Cœna omnium graviſſimè reprehenderetur; in quo omiſerat verba: ADSINT, ET DISTRIBUANTUR: ac: ET IMPROBANT SECUS DOCENTES: in Colloquio Ratisbonenſi [d] eorundem ſenſum reſtituit. Ita enim ibi ſcribit: *Chriſtus inquit: Accipite, manducate: hoc eſt Corpus meum:*

c. *Tom. VII. Ien. Germ. p. 445.*
d. *Tom. IV. Op. Lat. Phil. p. 736.*

um: & deinde: hic eſt Sanguis meus. *Ideò fatemur: in Cœna Domini verè & realiter Corpus & Sanguinem Chriſti* adeſſe, *& cum pane & vino* exhiberi *ſumentibus.* Et: *Nos docemus: cum pane conſecrato* exhiberi *Corpus Chriſti ſumentibus.* Obtulit etiam [e] Philippus, ſuo ac Collocutorum nomine, tunc Electori Palatino ſcriptum, in quo hæc verba poſuit: *Perſpicuè teſtati ſumus, nos amplecti, & tueri omnem conſenſum Eccleſiæ Catholicæ; quod in Cœna Domini, conſecrato pane & vino, verè & realiter* adſint & ſumantur *Corpus & Sanguis Domini.* *Teſtati enim ſumus,*

e. *Hiſt. Conf. A. Germ. Theol. Sax. ſub anno XL.*

ſumus, nos improbare *eos, qui negant adeſſe, & verè ſumi Corpus Chriſti. Abhorremus enim à profanis judiciis in hac cauſa.*

Sed cùm nec hac quoque ratione calumniantium ora obturarentur: tandem anno ineunte cIↄIↄ LXImo Naumburgi ad ripam Salæ, convenerunt Principes, Auguſtanæ Confeſſionis [f] Doctrinam profitentes, quorum pars, [g] nimirum Philippus Landgravius Haſſiæ, & Wolfgangus Anhaltinus, ipſis

f. *Chytræus in ſua Saxonia, ſub anno* LXImo, *& ex eo Thuanus, ſub eodẽ anno.*

g. *Verba Receſſus Naumburgici, anno* LXI. Von etlichen vnſerer löblichen Vorfahren/ſeel. Gedächtniß/auch eines Theils Vns/weiland Käiſer Carl dem Fünfften/ hochlöblicher Gedächtnis / übergebene *Confeſſion &c.*

ipſis interfuerat Comitiis Auguſtæ, año XXX^mo, *Fridericus Comes Palatinus Rheni, Elector, Auguſtus Dux Saxoniæ, Elector, Iohannes Fridericus Dux Saxoniæ* (qui tamen, conventu nondum finito, à cæteris diſſentiens, diſcedebat,) *Wolfgangus Comes Palatinus Rheni, Erneſtus & Philippus Brunſvicenſes Duces, Ulricus Dux Megapolitanus, Chriſtophorus Dux Würtenbergenſis; Carolus Marchio Badenſis, Erneſtus Princeps Hennebergenſis, Guntherus Schvvartzburgenſis*; & *Legati Principum Ioachimi II. Electoris, & Iohannis ac GeorgI Friderici, Marchionum Brandeburgenſium, Iohannis Alberti Ducis Megapolita-*

litani, Barnimi, & Johannis Friderici, Ducum Pomeraniæ, Philippi Landgravii Haſſorum, (qui paulò pòſt ipſe advenit) *Adolphi Ducis Holſatiæ, Wolfgangi, & cæterorum Principum ab Anhald:* qui, inter negotia cætera graviſſima, maximè Concilium Tridentinum, quod Pontifex Pius IV. denuò urgebat, concernentia, de remedio deliberabant, opponẽdo accuſationi Pontificiorum; qui in Comitiis antegreſſis, & in ſcriptis publicis, Evangelicos traducebant, [b] *quaſi Auguſtanam non Confeſſionem, ſed confuſionem ſequerentur, certam Confeſſionem retinerent nullam, nec, quæ vera*

b. *Chytr. l. d.*

vera ſit, ſcirent. Poſt varias denique & graviſſimas conſultationes, concluſum eſt: *i nihil novi hic quærendum, vel agendum; ſed ſolùm Confeſſionem anno cIↄIↄXXXmo Carolo Vto Auguſtæ exhibitam, & poſtmodò Wittebergæ anno ſubſecuto cIↄIↄXXXI impreſſam, de novo ſubſcribendam & ſubſignandam:* ut habent ipſa Receſſus verba, ſub anno cIↄIↄLXI die 7. Februar. Non nos latet, quid ab uno atque altero Principum, ac

H Sta-

i *Receſſ. Convent. Naumburgenſis.* Daß durch dieſe vnſere *ſubſcription*, vnd alles das/ſo dabey berahtſchlaget / nichts newes geſucht / oder gehandelt: Sondern allein die zuvor außgegangene *Confeſſion* repetiret vnd widerholet worden. *Paulò pòſt*; die offtberührte Augſpurgiſche *Confeſſion*

Statuum, in illo Conventu, ſcriptum fuerit. k Auguſtus

feſſion (præcedit paulò antè: ſo Käiſer Carl dem Fünfften vbergeben / vnd hernach zu Wittenberg im ein vnd dreiſſigſtẽ Jahr / der mindern Zahl / in Teutſcher vnd Lateiniſcher Sprach / anderwerts gedruckt vnd *publiciret* worden) einhelliglich zu repetiren / zu vnterſchreiben / vñ zu ſiegeln.

Hiſtoria A. C. Germ. Theol. Saxon. Es haben der Chur- vnd Fürſten *præparatoriæ literæ* zu dieſem Tag / wie auch hernach vnd ſonſten allezeit / die Clauſel gehabt / daß nichts anders ſoll *tractiret*, vnd gehandelt werden / denn die Augſpurgiſche *Confeſſion* ſo Anno 30. dem Römiſchen Käiſer / zu Augſpurg / vbergebẽ: & c *ſub anno LXI. Quæ Confeſſionis illius, de novo tunc ſubſcriptæ, Præfationi poſtmodò fuerunt inſerta, de Confeſſione Auguſtana, anno XL. & XLII. auctiùs & emendatiùs edita, nec improbata; ea quomodo, poſtquam animadverterentur, ab Orthodoxis fuerint accepta, notum eſt ex ſcriptis publicis. Vide* Hauptvertheidigung deß Augapffels *cap. XXIV. & XXVI.*

Ele-

Elector. Saxoniæ ſua manu ad Ducem Saxoniæ Johannem Fridericum ſcripſit: *Mihi de nulla alia Confeſſione Auguſtana conſtat, quàm de illa, quæ Cæſareæ Majeſtati Anno XXXmo in Comitiis Auguſtanis, per Electorem Iohannem, & Haſſiæ Landgravium, & alios paucos Principes, exhibita eſt: in qua educatus ſum, &, Domino me clementer juvante, conſtanter perſeverare, eandemque publicè profiteri, conſtitui.* Wolfgangus, Princeps Anhaldinus, ad Saxoniæ Electorem idem ſua manu ſcripſit: [l] *Paratus ſum ad Confeſſionem, ſicut Auguſtæ Imperatori ex-*

k *Selneccer. Or. d.*

l Hauptverheidigung deß Augapffels *cap. XXIV. Selnecc. l. d. Hiſt. A.C. ſub anno* LXI.

hibita est: hac conditione; ne quicquam in ea immutetur. Levitas enim eſſet, ſi aliam Confeſſionem, ab illa diverſam, mea ſubſcriptione confirmarem.
Principes Lüneburgici, Wilhelmus & Henricus, ad Saxoniæ Electorem ſcripſerunt, his uſi verbis: *Subſcriptionem non detrectabimus Confeſſioni, à Parente noſtro, Auguſtæ, Imperatori exhibitæ: in qua educati, & Divinâ gratiâ, illuſtrati ſumus, certi, quòd hæc ſit vera fides, & certiſſima æternæ ſalutis conſequendæ via: in qua, Spiritus Sancti auxilio, nos confirmati, ad extremum uſq; vitæ halitum, perſeverabimus.*
Senatus Noribergenſis,

[m] per Legatos Wolfgangi Comitis Palatini, Chriſtophorum Meichſnerum, & Dionyſium Grempium, ad ſubſcriptionem invitatus, non ſtatim adnuit; ſed aliquod temporis ſpatium, ad maturam deliberationem, interpoſuit. Poſtmodò, ab eodem Wolfgango Palatino, per Ulricum Sitzingerum, J. U. D. & Cancellarium, qui redeuntibus Meichſnero, & Grempio adjungebatur, ad ſubſcriptionem denuò [n] ſolicitatus, diutiùs eam non detrectavit; & egregia ipſi re-

 ſpon-

m. Hiſt. C. A. Germ. Theol. Sax. ſub anno LXI. Hauptvertheidigung deß Augapffels *p. 775. & ſeqq. & MS.*

n. MS.

ſpondit Epiſtola; * ex qua Reipub. Noribergẽſis Orthodoxia evidenter elucet. Recitatur integra, in Hiſtoria A. C. Germanica Theologorum Saxonicorum, ſub anno cIↃIↃLXI: in qua diſertè ſcribitur: *cùm planè nihil aliud à præſentibus, in Conventu iſto, Electoribus & Principibus, agatur, quàm primæ & genuinæ Confeſſionis Auguſtanæ repetitio, adſertio & ſubſcriptio: Senatum Noribergenſem ab ea ſeſe non voluiſſe ſegregare*: ſicuti etiam, Reipubl. nomine,

* Als wir / auff geſchehene E. F. G. jüngſte Erklärung ꝛc. befunden / daß durch die hochlöbliche Verſamlung der Chur- vnd Fürſten / nichts anders / denn eine Chriſtliche Vergleichung vnd Einhelligkeit / in den Religion- vñ Glaubensſachẽ / vñ gar

ne, Senator celebris, & cordatus, Dn. *Paulus Behaim*, tunc Conſul ſenior, ſubſcripſit.

In hujusmodi Confeſſionis Auguſtanæ & Religionis ſalvificæ ſinceritate, contra omnia cum ipſa pugnantia dogmata, adſerenda, & propaganda, per Dei gratiam, Reſp. nobilisſima in hunc

gar nichts Weltliches geſucht : haben wir
vns demnach von Ihren Chur- vnd Fürſt-
lichen Gnaden / in ſölchem Gottſeeligen
einhelligen Bekentniß / vnd Widerho-
lung der erſten Chriſtlichen *Confeſſion*,
nicht abſondern ; Sondern Vns / auff E.
F. Gn. ſo Gnädig vnd ſtandhafft Erſuchen /
neben den hochlöblichẽ Churfürſten / Für-
ſten vnd andern Ständen / zu vnterſchrei-
ben / vnd vnſern Glauben / in den Häupt-
puncten / vngeſcheucht zu bekennen / vnd
zu repetiren / nicht vnterlaſſen ſollen / noch
wollen / ꝛc. *Dat. 28. Junii 1561.*

uſque diem ſubſiſtit: cujus zeli multa, etiam peregrinorum, teſtimonia poſſemus accumulare; ſi opus. Sed quæ in medio Sole ſunt poſita, opus' emendicata luce non habent. *Serva nos, Domine, in veritate tua: ſermo tuus eſt veritas.*

OMS.

INDEX

Index Dictorum.

		Pag.
Gen. 1,28.	—	44.
2,18.	—	80.
Exod. 20,7.	—	52
Pſal. 19,15.	—	12.60.
Ierem. 17,9.	—	60.
Matth. 7,15.	—	98.
15,9,11.	—	69.84.
15,13,14.	—	105.
17,21.	—	72.
19,11.	—	43.
23,2.	—	10.
26,27.	—	40.
Marc. 9,29.	—	72.
16,15.	—	93.
Luc. 10,16.	—	98.
12,14.	—	95.
17,10.	—	8.

	pag.
21,34. —	72
22,19. —	55.
Ioh.8,44. —	23.
14,6. —	27
15,5. —	34.
16,12,13. —	100.
18,36. —	95.
20,21,22,23. —	93.
Actor.5,29. —	19.114.
15,10,11. —	70.104.
15,20,29.	100.111.
Rom.1,16. —	94.
3,22,24,25,26,28. }	6.54.
4,5,6,16,25. }	
5,1. —	29.
14,17. —	70.
1.Cor.7.2,9. —	43.80.
9,27. —	72.
11,5,6. —	111
11,24. —	55.

	pag.
11,26,29. —	40
11,27. —	51
11,33. —	57.
14,5,9,13,19,23.	49.
2.Cor.10,4. —	96.
13,8. —	98.
Gal.1,8. —	98.
5,1. —	105.
5,4. —	86.
Eph.2,8. —	27.
4,5,6. —	9.
Phil.3,20. —	96.
Coloſ.2,16,20-23.	70.104.
1.Tim.3,2. —	44.
4,1,3. —	47.71.
Tit.1,14. —	105.
1.Ioh.2,1. —	36.
Ebr.10,10,14. —	54.

INDEX RERUM.

A.

Abſolutio. 59. *privata.* 12. *pœnitentibus impertienda.* 13.
Abuſus in Eccleſia. 36. 37. 38.
Ambroſius. 8. 27. 32. 55.
Anabaptiſtæ 7. 11. 14. 18. 20.
Andreas Im-Hof. 134.
Archiepiſcopus Moguntinus. 45
Ariani. 2.
Arragonum Rex. 81.
Auguſti, Electoris Sax. ſcriptũ 153
Auguſtinus. 21. 27. 31. 68. 83. 98.

B.

Baptismus. 11.
Bernhardus Baumgärtner. 130.
Bona opera cũ Fide conjuncta. 25.
ex fide. 32.
facienda. 8. 32.

ficta. 24.25.62.65.
fructus pœnitentiæ. 13.
non merentur juſtificationem. 8.26.
non tranquillant conſcientiam. 28.
Brandeburg. Marchio. 129.
Theologi. 130.

C.

Cæſar imitetur Davidem. 35.
Cæſar, ut Confeſſionem audiat, oratur. 132.
Calumniatores adverſus noſtros. 38.39.
Cantiones Germanicæ. 49.
Cardinalis Cuſanus. 41.
Carnis mortificatio. 71.
Ceremoni: Eccleſ. 16.37.39.49.74.
Ceremonias inſtituendi poteſtas. 99. & ſeqq.
Chriſti una perfectio. 88.

Chriſtianismus olim qualis? 65.
Chriſti meminiſſe, quid? 55.
in Chriſto duæ naturæ. 4.
Chriſtus hoſtia pro peccatis. 5.54.
invocandus. 35.
mediator & propitiatorium. &c. 26.35.
rediturus eſt judex. 5.19.
regnat & ſanctificat. &c. 5.
Chriſtophorus Colerus. 136.
Chriſtophorus Kreß. 134.135.
Chryſoſtomus. 56.61.
Ciborum diſcrimen. 62.
Civiles ordinationes. 17.18.
Clavium poteſtas. 59.92.93.
Clemens Volcamer. 135.
Cœlibatus. 42. & ſeqq.
Cœna Domini. 12.40. & ſeqq.
Colloquium Ratisbon. 146.
Comitatus ad Comitia Aug. 127.
Comitia indicta. 1.127.

inchoantur. 131.
Concilium Tridentinum. 150.
Confeſſio. 12.60.
Confeſſio Auguſtana recitatur. 133.
exhibetur. vid. Præf. & p. 136.
transfertur. 138.139.
excuditur. 139.
denuo ſubſcribitur. 151. & ſeqq.
Conjugiū ſacerdotū. 43. & ſeqq.
Conſcientiæ tranquillantur fide. 28.29.
Contritio. 13.
Conventus Naumburgenſis. 148. & ſeqq.
Spirenſis 124.125.
Suabacenſis. 130.
Corporalis diſciplina. 72.
Cultus Divinus. 88.

Cypria-

Cyprianus. 41.47.

D.

David imitandus. 35.
Deliberatio Torgæ inſtituta. 128
Deus. 1.
Deum noſſe. 31.
Diaboli. 31.33.
Dies Dominicus. 107. & ſeqq.
Donatiſtæ. 11.

E.

D. Eccius. 137.
Eccleſia quid? 9.10.
Eccleſiæ unitas. 9.
discordiæ. 52.
ritus. 16.36.37.
Eccleſiaſtica poteſtas. 94.95.
Epiſcopi. 51.52.106.
Epiſcopis quatenus parendum? 98.114.
Epiſcoporum poteſtas. 91.96.97. 99.100.107.

Eſſentia Divina. 1.
Evangelica perfectio. 18.
Evangelium. 19.94.
Eucharistia. 12.40.41.42.
Eunomiani. 2.

F.

Fidei ſignificatio. 30.31.32.
Fides. 7.32.
absolutionis. 59.
ad ſacramenta accedat. 15.
cum bonis operibus conjuncta. 25.
juſtificat. 6.8.9.26.27.28.29.30.
54.
parit bona opera. 8.13.32.
pars pœnitentiæ. 13.
tranquillat conſcientiam. 28.29.
ubi non eſt, quid fiat? 34.

G.

Gelaſius Papa. 41.
Gerſon. 66.67.90.
Georg. Marchio Brandeb 129.
Gratiam Dei quibus olim modis quæſiverint? 29.30.

Gratia & juſtitia fidei. 63.68.
Gregorius Papa. 74.
Gregorius Pontanus. 137.144.
H.
Hieronymus. 41.
Hieronymus Baumgärtner. 134.
Hiſtoria Tripartita. 58.74.
Humanæ vires. 32.33.
Humana natura ſine fide. 34.
I.
Iejunia. 73.
Impii non credunt remiſſionem peccatorum. 31.
Iohannes Fridericus, Elect. Sax. 127.
Iovianus. 71.
Irenæus. 74.
Iuſtificamur gratis, per fidem. 6.7.8.9.26.27.30.54.106.107.
Iuſtitia Chriſtiana. 64. *Spiritualis.* 21.
L.
Legati Norimbergenſes. 134.
Legatus Reutlingenſis. 136.
Lex non juſtificat. 106.
Libertas arbitrii. 20.
Libertas Chriſtiana. 106.109.

Lutherus Coburgi relinquitur. 127.
conſignat Articulos. 128.
monet Philippum. 144.

M.

Magiſtratus. 19.94.
Mahometiſtæ. 2.
Mandatum Dei. 47.65.
Manichæi. 2.
Matrimonium. 43.44.46.47.79.
quibus contrahere ſit licitũ? 79.80.
Miniſterium cur inſtitutum? 7.
Miſſæ apud nos celebrantur. 48.49.
56.
communes, & privatæ. 51.53.56.
cur inſtitutæ? 55.
olim fiebant quotidie. 58.
opiniones. 53.
profanantur. 50.51.
Monachorum abſurda. 86.
factitiæ religiones. 85.87.
Monaſteria. 29.75.
Monaſtica vita. 77.79.88.89.
Monaſticus rigor. 76.77.
Mortificatio carnis. 71.

N.

Naſci cum peccato, quid? 3.
Naumburgenſis Conventus. 148.
quid ibi concluſum? 151.
non-Renati. 3.
Novatiani. 14.
Noriberga in numero proteſtantium. 126.132.
Norimbergenſium Legati. 134.
Viri cordati. 134.135.136.157.
Orthodoxia. 156.
Senatus. 129.156.

O.

Obligatio juris Divini. 81.
Obſervationes. 65.69.
Opera ſatisfactoria. 24.25.64.65.
Ordinationes Civiles. 17.18.
Eccleſiaſticæ 107.108.
Originis vitium. 3.

P.

Paſcha. 108.
Paulus Behaim. 157.
Peccati cauſa. 23.
cum Peccato naſci, quid? 3.

Peccatorum enumeratio. 60.
remiſſio. 8.13.26.30.
Peccatum Originale. 3.
Pœnitentiæ partes. 13.
Pœnitentibus abſolutio impertiẽda. 13
Pelagiani. 4.22.
Pentecoſte. 108.
Perfectio Chriſtiana. 88.
Perſonæ Deitatis tres. 1.2.
Perſona, quid ſignificet? 2.
Philippus Confeſſionem ſcripſit. 130.
variat. 141. 142.
reprehenditur. 144. & ſeqq.
Philoſophi. 33.
Pius Papa. 43.
Platina. 43.
Politica adminiſtratio. 94.
Pontanus, Cancell. Sax. 137. 144.
Pontifex Pius IV. 150.
Pontificum poteſtas. 91.
Poteſtas Eccleſ. & gladii. 91.
Præcepta Divina. 47.64.65.
Princeps Anhaldinus. 153.
Principes Luneburgici. 154.

Proteſtantes. 2.126.

R.

Ratisbonenſe Colloquium. 147.
non-Renati. 3.
Reutlingenſis Legatus. 136.
Ritus in Eccleſia. 16.36.37.74.107.

S.

Sabbatum abrogatum. 109.
Sacerdotum conjugium. 43-47.51.
52.54.
Sacramenta quid? 15.
per Sacramenta donatur Spiritus S. 7.
Sacramenta per malos adminiſtrata.
10.
Sacramentis quomodo utendum? 15.
49.50.
Sacramentorum efficacia. 10.
Sacramentum Cœnæ. 12.40.41.42.
ad Sacram. Cœnæ quinam admittendi?
49.58.
Samoſateni. 2.
Sancti. 35.
Scripturæ contemtus. 64.65.67.
Spiritus Sanctus. 5.7.32.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-44301-p0200-3

Svabach. 130.
Summiſtæ. 67.
Symbolum Apoſtolicum. 5.
Nicenum. 1.

T.

Traditiones. 17.62.63.103.
non ſunt condendæ. 101.104.105.
non ſunt neceſſariæ. 69.74.
Traditionum autores. 102.
collectio. 67.
incommoda. 63.64.66.
utilitas. 73.

V.

Valentiniani. 2.
Verbi efficacia unde? 10.
Per Verbum donatur Spiritus S. 7.
Vires humanæ. 32.33.
Vitæ genus perfectum quod? 90.
Vota mandatum Dei non tollunt. 80.
ſunt irrita. 84.85.86-91.
Votorum obligatio. 81.82.
natura. 82.
violatio. 83.
opiniones. 90.

Er-

Errata exſtantiora B. L. ſic emendabit.

In Præf. A. 7. b. lin.17. legi debet *idem*, pro, *item*.
Ibid. A. 8. b. lin 11. *eventum*, pro, *eundē*.
pag. 2. lin. 20. *& de Spiritu*, pro, *& Spiritu*.
p. 23. lin.1. *cepta*, pro, *ſcepta*.
p. 38. lin. 5. *diſſentiant*, pro, *diſſitiant*.
p. 49. lin. 15. *adſueſit*, pro, *adſuevit*.
p. 58. lin. 7. XXXVIII, pro, XXVIII.
p. 61. lin. 18. IV. pro V.
p. 63. lin. 12. *quam*, pro, *quàm*.
p. 86. lin. ult. *Adhac*, pro, *At hac*.
p. 87. lin. 12. *quam*, pro, *quàm*.
p. 96. lin. 16. *donatam*, pro, *donatum*.
p. 111. lin. 8. *quam*, pro, *quàm*.

Τοῖς μὲν παραλελειμμένοις συγγνώμη, τῷ δὲ Θεῷ χάρις.

FINIS.

S. Patris

AVGV-
STINI, E-
piſcopi Hippo-
nenſis,

libellus,

de

Fide & Symbolo,

ſeorſim editus,

à

Johanne Michaële
Dilherro.

NORINBERGÆ,
Typis Wolfgangi Enderi,
Anno 1643.

Errata exſtantiora B. L. ſic emendabit.

In Præf. A. 7. b. lin. 17. legi debet *idem*, pro, *item*.
Ibid. A. 8. b. lin 11. *eventum*, pro, *eundē*.
pag. 2. lin. 20. *& de Spiritu*, pro, *& Spiritu*.
p. 23. lin. 1. *cepta*, pro, *ſcepta*.
p. 38. lin. 5. *diſſentiant*, pro, *diſſitiant*.
p. 49. lin. 15. *adſueſit*, pro, *adſuevit*.
p. 58. lin. 7. XXXVIII, pro, XXVIII.
p. 61. lin. 18. IV. pro V.
p. 63. lin. 12. *quam*, pro, *quàm*.
p. 86. lin. ult. *Adhac*, pro, *At hac*.
p. 87. lin. 12. *quam*, pro, *quàm*.
p. 96. lin. 16. *donatam*, pro, *donatum*.
p. 111. lin. 8. *quam*, pro, *quàm*.

Τοῖς μὲν παραλελειμμένοις συγγνώμη, τῷ δὲ Θεῷ χάρις.

F I N I S.

Yg 2960

ULB Halle 3
002 424 088

82

VD17

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-44301-p0206-6

mmuni
norum
Patrũ,
us, no-
us jugi-
non de
m Cõ-
ſtana,
nuina,
tanter
addẽ-
i ejus-
ſtoria,
um e-
giſti,

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-44301-p0207-1